

سری انتشارات اخلاقی سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO)

۴

پیامدهای اخلاقی در شیلات

مؤلف : سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO)

مترجم : مهندس حمیدرضا علیزاده ثابت

ویراستار فنی : دکتر محمد پورکاظمی

عنوان و نام پدیدآور	: پیامدهای اخلاقی در شیلات / {سازمان خوار و بار و کشاورزی سازمان ملل} ؛ مترجم حمیدرضا علیزاده ثابت
مشخصات نشر	: تهران : موسسه تحقیقات شیلات ایران ، ۱۳۸۷ .
مشخصات ظاهری	: ۶۶ ص .
فروست	: انتشارات اخلاقی سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) ؛ ۴
شابک	: 978-964-5856-46-3
موضوع	: ماهیگیری - جنبه‌های اخلاقی .
موضوع	: ماهیگیران - اخلاق حرفه‌ای .
موضوع	: شیلات .
شناسه افزوده	: علیزاده ثابت، حمیدرضا ، ۱۳۵۰- ، مترجم .
شناسه افزوده	: موسسه تحقیقات شیلات ایران .
شناسه افزوده	: سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد .
شناسه افزوده	: Food and Agricultural Organization of the United Nations (FAO) :
رده‌بندی کنگره	: GT ۵۹۰ پ ۹ ۱۳۸۷ :
رده‌بندی دیویی	: ۱۷۴/۹۳۳۸ر۳۷۲۷ :
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۲۷۳۰۰۹ :

نام کتاب : پیامدهای اخلاقی در شیلات
مؤلف : سازمان خواروبار و کشاورزی ملل متحد (FAO)
مترجم : مهندس حمیدرضا علیزاده ثابت
ویراستار فنی : دکتر محمد پورکاظمی
ویراستار ادبی : گل اندام آل علی
شمارگان : ۶۰۰ نسخه
چاپ اول : سال ۱۳۸۷
ناشر: مؤسسه تحقیقات شیلات ایران - مدیریت اطلاعات علمی
(خیابان فاطمی غربی - پلاک ۲۹۷ - تلفن ۶۶۹۱۹۱۳۳ - [www. IFRO.ir](http://www.IFRO.ir))
شابک : ۳-۴۶-۵۸۵۶-۹۶۴-۹۷۸ (ISBN : 978- 964-5856-46-3)
قیمت : ۱۵۰۰۰ ریال

تقدیم بہ پدر شیلات ایران

زندہ یاد

مهندس ماہی شناس

فرہاد فریدیاک

به نام خدا

سری انتشارات اخلاقی سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO)

۴

پیامدهای اخلاقی در شیلات

این سازمان مراتب تشکر و قدردانی خود را از همکاری :

Vilhjalmur Arnason, Devin Bartley, Serge Garcia,
Robert H. Haraldsson, Dagfinnur Sveinbjornsson,
Hiromoto Watanabe

برای تهیه و تدوین این نشریه اعلام می نماید.

سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO)

رم ، سال ۲۰۰۵ میلادی

Published by arrangement with the
Food and Agriculture Organization of the United Nations
By
Iranian Fisheries Research Organization

نسخه اصلی این کتاب توسط سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) با عنوان "Ethical issues in fisheries" منتشر شده است.

عناوین بکار برده شده و موارد مطروحه در این نشریه به هیچ وجه بیانگر نظریات سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) در مورد وضعیت قانونی هیچ کشور، منطقه، شهر یا ناحیه یا مسئولین امور آنها و نیز تحدید حدود و ثغور مرزهای کشورها نیست.

عناوینی چون اقتصاد "توسعه یافته" و "در حال توسعه" به جهت آسودگی آماری بکار گرفته شده اند و الزاماً بر قضاوت در مورد مقام کشور، سرزمین یا ناحیه ای خاص، در روند توسعه تأکید ندارد.

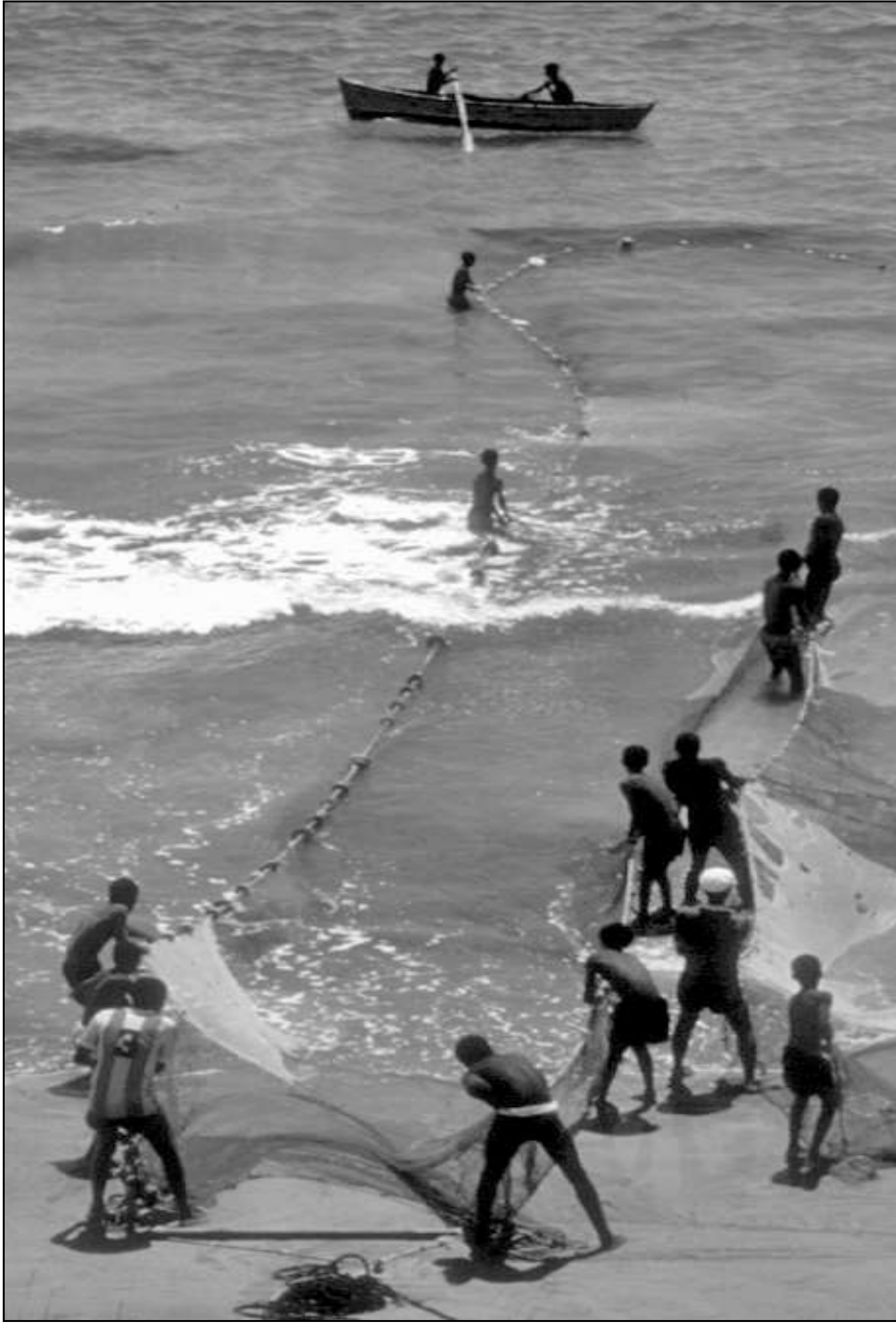
مسئولیت ترجمه فارسی این کتاب با مؤسسه تحقیقات شیلات ایران است و FAO هیچ مسئولیتی در مورد صحت این ترجمه ندارد.

نسخه انگلیسی © FAO 2005

نسخه فارسی © IFRO 2008

فهرست مطالب

۱	پیش‌گفتار .....
۴	مقدمه مترجم .....
۷	مقدمه .....
۱۰	فصل اول: نقش اخلاق .....
۱۰	۱-۱: اخلاقیات و اخلاق .....
۱۳	۱-۲: منافع بنیادی انسانی .....
۱۴	۱-۳: اصول بنیادی اخلاق زیستی .....
۱۷	فصل دوم: پیامدهای اصلی اخلاقی در شیلات .....
۱۸	۲-۱: فقر .....
۲۰	۲-۲: حق غذا .....
۲۲	۲-۳: صید بی رویه و تخریب بوم سازگان .....
۲۴	۲-۴: الزامات اخلاقی .....
۲۶	فصل سوم: چارچوب‌های سازمانی .....
۲۸	۳-۱: آیین‌نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه .....
۳۰	۳-۲: رویکرد اکوسیستمی .....
۳۱	۳-۳: رویکرد معیشت پایدار .....
۳۳	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلات .....
۳۳	۴-۱: استدلال اخلاقی .....
۳۵	۴-۲: اخلاق و اقتصاد .....
۴۰	۴-۳: دسترسی انحصاری اخلاق .....
۴۷	۴-۴: اخلاق، سازمان‌ها و تصمیمات .....
۴۹	۴-۵: اخلاقیات و ارتباطات متقابل .....
۵۱	۴-۶: اطلاعات، گفت‌وگو و سیاست‌گذاری اخلاقی .....
۵۴	فصل پنجم: نتیجه‌گیری .....
۵۶	منابع .....
۶۰	پیوست: قطعنامه هفتمین کنفرانس ملی شیلات ایران (ماهیگیری مسئولانه) .....
۶۵	واژه‌نامه .....

FAO/17099/M, MARZOJ

پیش‌گفتار

از زمانهای قدیم ، ماهیگیری و شیلات منبع مهمی برای تأمین غذا ، اشتغال ، اقتصاد و سودآوری های اجتماعی و نیز زیربنای فرهنگ ها و تمدن های بزرگ بوده است. با وجود اینکه مدت هاست " علم " به محدودیت های استفاده از منابع شیلاتی پی برده است ، اما سیاست ها و مدیریت در رسیدگی و توجه کافی به این محدودیت ها و نمایاندن پیامدهای تأسّف بار زیست محیطی و اقتصادی اجتماعی این سوء استفاده از منابع شیلاتی ناتوان بوده است. این موضوع در زمان حاضر از نظر جهانی روشن است که منابع شیلاتی از نظر بهره برداری و نرخ توسعه نمی توانند مشابه وضعیت گذشته ، پایداری طولانی داشته باشند و نیازمند رویکرد مدیریتی و حفاظتی جدیدی است.

تعدادی از کنفرانس های سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) ، از جمله کنفرانس های سازمان ملل متحد در مورد محیط زیست و توسعه (۱۹۹۲) ، مجمع هزاره سازمان ملل متحد (۲۰۰۰) و نشست جهانی توسعه پایدار (۲۰۰۲) آگاهی های عمومی و دلواپسی ها را افزایش داده است. تاکنون ، امور سیاسی و مدیریتی مرتبط با منابع شیلاتی مانند صید بی رویه ، صید ضمنی و ضایعات آبزبان ، کیفیت غذا ، ایمنی در کشتی ، صید غیرمجاز ، گونه های در معرض خطر ، تخصیص منابع و حقوق ماهیگیری از دیدگاه های اقتصادی اجتماعی ، فنآوری و بوم شناسی بصورت گسترده ای تبیین شده اند، حال آنکه در انتها به مؤلفه های اخلاقی اینگونه امور بطور تلویحی اشاره گردیده است.

پیشرفته ترین و کامل ترین چارچوب سیاست گذاری و مرجع برای ماهیگیری جهانی ، آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه است که در سال ۱۹۹۵ در اجلاس سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) تصویب شده است. اگرچه این آیین نامه با دقت و ذکر جزئیات به ویژه از جنبه های فنآوری ، اجتماعی ، اقتصادی و سیاسی تدوین شده ولی حاوی تعداد اندکی از موارد

پیچیده ای است که با وجود ملاحظات بنیادی و اخلاقی، بطور مستقیم به موارد بوم شناختی و انسانی اشاره نموده است.

امروزه مسائل اخلاقی مرتبط با بوم سازگان و بهزیستی و رفاه جوامع بشری، محور اصلی مباحثی در آینده است که برای شیلات و ماهیگیران خواستاریم. دیدگاه جهانی راجع به ارزش های اخلاق پدیدار شده است. سلامت، رفاه و پایه و اساس حقوق بشر همانند حق بهره مندی از غذا به موازات نظارت زیست محیطی و ارزش های معنوی و استفاده های جایگزین منابع طبیعی و محیط زیست مطرح شده اند. توجه به این نگرانی ها در حال افزایش است و تا اندازه ای این افزایش توجهات ادامه خواهد یافت تا پاسخی باشد برای روند تعدادی از حوزه هایی که از میان آنها می توان به این موارد اشاره نمود: تغییرات جمعیتی، وضعیت منابع و اکوسیستم های مربوطه شامل افزایش فشار ماهیگیری و تخریب محیط زیست، پیشرفت علم و فناوری، احاطه توسعه آبری پروری، زیست فناوری و مهندسی ژنتیک و آن چیزی که از آن بعنوان "انقلاب اطلاعات" نام برده می شود و تکامل اقتصادی و اجتماعی در سراسر جهان، نمونه های جهانی شدن، افزایش نقش بازار و تمرکز قدرت اقتصادی.

گاهنامه پیامدهای اخلاقی در شیلات، چهارمین نشریه مطالعاتی از سلسله انتشارات اخلاقی سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) است.

FAO به منظور پرداختن گسترده به موضوع اخلاق، در زمینه غذا و کشاورزی با تأکید ویژه ای در شیلات، با تدوین این سند راه هایی را پیشنهاد می نماید که برای اجرایی کردن اصول اخلاقی در زمینه شیلات و اکوسیستم ها در سطح بین المللی توافق شده است.

این بحث بطور اجمالی مهمترین امور اخلاقی شیلاتی و الزامات معنوی را مدنظر قرار داده بطوری که سبب توجه و ملاحظه بیشتری به نقش و گستره اخلاقیات در این نشریه گردیده و به اختصار همانگونه که در دستورالعمل اجرایی ماهیگیری مسئولانه منعکس شده، شالوده های رسمی سیاست های شیلاتی را یادآوری می نماید.

این نشریه رویکرد اخلاقی کلی را در زمینه شیلات و ماهیگیری ارائه می نماید که به اثرات مدیریت شیلاتی و سیاست اجتماعی بر شرایط زندگی مردم توجه ویژه ای دارد. مثال های ملموس و مطالعات موردی نیز برای تأیید یا توضیح مطالب آورده شده است.

در قرن بیست و یکم ، آینده ای پیش روی شیلات خواهد بود که اثرات فزاینده ابعاد اخلاقی مدیریت ماهیگیری و منابع طبیعی بر توسعه شیلاتی و حفاظت زیست محیطی مشاهده خواهد شد. هدف این سند ، تحریک پژوهاک اخلاق شیلاتی است ، با نگرشی به آغاز و پشتیبانی کردن از فرایندی که به درک مشترک و قابل قبول در مورد نقش اخلاقیات در شیلات بینجامد و درباره راه های ممکن پیش رو که بسوی این هدف عالی رهنمون شوند.

سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) تمایل دارد مباحثات تکمیلی اخلاقی را از جمله در مورد ماهیگیری و آبی پروری با موضوع غذا و کشاورزی ادامه دهد و این کار به عنوان یک مؤلفه تلاش های FAO برای تضمین بهره برداری پایدار از منابع زنده آبی و برقراری امنیت غذایی برای همه مردم دنیا در نسل امروز و نسل های آینده قلمداد می گردد.

Jacques Diouf

رئیس کل سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد

(FAO)

مقدمه مترجم

شیلات ایران با سابقه ای نزدیک به یک قرن در دوران مختلف، فراز و نشیب های زیادی را تجربه کرده است. در سالهای اخیر آثار پاره ای ناهنجاری های گذشته و سوء رفتارها بروز نموده و اثرات تجمعی برخی ناپایداری ها در نگهداری و بهره برداری از منابع شیلاتی بصورت هجوم گونه های غیر بومی و مهاجم، کاهش ذخایر آبزیان بومی، در معرض خطر انقراض قرار گرفتن برخی گونه های آبزیان ارزشمند، همه گیری برخی بیماریها در آبزیان و ... بروز نموده است که پس از تخریب طبیعت و تنوع زیستی کشور، همواره نوک پیکان خسارت، ضرر، ورشکستگی و فقر را به سوی انسان نشانه رفته است.

با رشد جمعیت که همواره در کشوری مانند ایران روند صعودی داشته است، محدودیت منابع غذایی عاملی منفی برای توسعه تلقی می گردد و روز به روز بر شکنندگی منابع غذایی با منشاء آبزیان نیز افزوده می شود.

در این شرایط زیستی حساس، رعایت نمودن استانداردها، توجه به معاهده های بین المللی و کلیه الزامات و تعهدات ناشی از عضویت جمهوری اسلامی ایران در کنوانسیون های جهانی، امری اجتناب ناپذیر می نماید.

امروزه نه تنها عدم تقابل اخلاقیات با علوم جدید روشن شده است بلکه در مقیاس جهانی، شاهد اثبات صحت و صحه گذاری بر اهمیت توصیه های اخلاقی و دینی بوسیله فناوری های نوین و اکتشافات جدید در عرصه های مختلف از جمله علوم شیلاتی می باشیم.

اولین کنگره بین المللی اخلاق زیستی که به کوشش پژوهشگاه ملی مهندسی ژنتیک و زیست فناوری با همکاری سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی ملل متحد (یونسکو) در تاریخ ۸ - ۶ فروردین سال ۱۳۸۴ در تهران برگزار گردید و نشریات انگشت شمار اخلاقی، موجی از توجه علوم مختلف به اهمیت و التزام به رعایت اصول اخلاقی در زمینه های مختلف علوم را در کشور پدید آورده است.

البته تنوع زیستی شگرف ایران پهناور و غنای مثال زدنی فرهنگی و اعتقادی ایرانیان، همواره همپایی محسوس و نامحسوس اخلاقیات با علوم را در تمام اعصار و به ویژه در عصر حاضر ثابت نموده است.

آیین نامه ماهیگیری مسئولانه که در تاریخ ۳۱ اکتبر ۱۹۹۵ میلادی به اتفاق آراء در اجلاس سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) به تصویب رسید، به گونه ای قانونی، اصول و معیارهای قابل استفاده برای حفظ، مدیریت و توسعه تمامی واحدهای شیلاتی را فراهم آورد. این آیین نامه اجرایی، چارچوب قانونی لازم برای اقدامات ملی و بین المللی جهت تضمین بهره برداری پایدار از ذخایر زنده آبی و سازگار با محیط زیست را در اختیار قرار می دهد.

هفتمین کنفرانس ملی شیلات ایران نیز که با عنوان "ماهیگیری مسئولانه"^۱، حدود دو سال پس از تصویب آیین نامه ماهیگیری مسئولانه FAO برگزار گردید، تأکیدی بر توجه و پایبندی شیلات ایران به آن آیین نامه داشت که متن بیست ماده ای قطعنامه کنفرانس جهت یادآوری و استحضار خوانندگان محترم در بخش پیوست آورده شده است.

در این کتاب، اخلاق و اخلاقی عمل نمودن در زمینه شیلات شامل ماهیگیری و آبی پروری و زیر بخش های مربوطه با ذکر مثال هایی مستند، به التزام در رعایت قوانین و مقررات ملی و بین المللی شیلاتی اطلاق شده است و به مقوله رفاه جانوری و رفتار اخلاقی با ماهی و سایر آبزیان نظیر ابزارهای مناسب برای صید سنتی، صنعتی و صید الکتریکی با الکتروشوکر، رعایت تعداد ماهی کافی برای نمونه برداری در مطالعات ماهی شناسی، روش های بی حسی و بی هوشی و خونگیری برای مطالعه و دستکاری ماهیان زنده یا کشتن ماهی (برای مثال کوبیدن چکش بر سر ماهیان خاویاری) و استحصال تخم و خاویار و ... اشاره جدی نگردیده است که وعده پرداختن به اینگونه امور اخلاقی در نسخه های آتی این سری انتشارات داده شده است.

^۱ - این کنفرانس با عنوان "ماهیگیری مسئولانه" در تاریخ ۲۹ - ۲۸ بهمن ۱۳۷۶ توسط شرکت سهامی شیلات ایران در دانشگاه تهران برگزار شد.

در اینجا بر خود واجب می دانم از ریاست محترم مؤسسه تحقیقات شیلات ایران، مدیریت محترم اطلاعات علمی این مؤسسه، مدیریت محترم انتشارات سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد در رم (ایتالیا) و دفتر آن سازمان در تهران برای موافقت با پیشنهاد اینجانب در انتخاب این سند و اجازه رسمی ترجمه و نشر آن کمال تشکر و سپاس را ابراز نمایم.

بضاعت اندک مترجم، مفاهیم سنگین قانونی و وزین اخلاقی متن اصلی این کتاب، حفظ امانت در ترجمه را دشوارتر ساخت. امیدوارم نظریات متخصصین ارجمند و خوانندگان محترم و فرهیخته علاقه مند به علوم زیستی و امور شیلاتی کمک نماید، ویرایش های بعدی با اشکالات کمتری در اختیار علاقه مندان قرار گیرد!

در پایان از استاد فرزانه و محقق دانشمند، جناب آقای دکتر محمد پورکاظمی رئیس محترم انستیتو تحقیقات بین المللی ماهیان خاویاری، قائم مقام انجمن حفاظت ماهیان خاویاری جهان (WSCS)، نماینده قاره آسیا در کمیته جانوری کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های جانوری و گیاهی در معرض خطر انقراض (CITES) و رئیس گروه تخصصی ماهیان خاویاری اتحادیه بین المللی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی (IUCN) که با وجود مشغله بسیار زیاد، با روی گشاده و حوصله فراوان زحمت ویراستاری کتاب را متقبل شده اند صمیمانه سپاسگزاری نموده و از مساعدت پدر حقوقدانم در انتخاب واژه های حقوقی و همسر گرامیم و دو دختر عزیزم در مراحل مختلف ترجمه و واژه گزینی و بازخوانی متن این کتاب تشکر مضاعف می نمایم.

حمیدرضا علیزاده ثابت

عضو هیأت علمی مؤسسه تحقیقات شیلات ایران

مقدمه

ماهگیری و شیلات و سیاست های شیلاتی به طور عمیقی شرایط زندگی انسان ها را در بسیاری از نقاط جهان تحت تأثیر قرار داده است. از دوران باستان ، ماهگیری یکی از منابع بسیار مهم برای تأمین غذا ، اشتغال و بهره وری های اقتصادی- اجتماعی و نیز پیدایش و بنیاد تمدن های بزرگ بوده است. با وجود آنکه در سده های گذشته پی برده شده بود ، منابع با منشأ طبیعی و نیز منابع شیلاتی امکان دارد تمام شوند ، تا کنون به صورتی رفتار شده که انگار این منابع پایان ناپذیر هستند و توجه اندکی به پیامدهای زیست محیطی آن گردیده است. با توجه به افزایش تقاضاهای بین المللی برای ماهی و فرآورده های آبزیان ، شیلات جهان یک بازار گردان شده و بصورت پویا ، بخش صنایع غذایی را توسعه داده است.

از ابتدای دهه ۱۹۷۰ میلادی و تصویب کنوانسیون سازمان ملل در مورد قانون دریاها (UNCLOS) در سال ۱۹۸۲، ایالت های ساحلی کوشش کردند تا از فرصت جدیدی که برای توسعه مناطق اقتصادی انحصاری (EEZ) شان بوجود آمده، نهایت استفاده را نموده و سرمایه گذاری هنگفتی در زمینه تجهیز ناوگان ماهیگیری و صنایع فرآوری شان نمایند.

بهر حال در این برهه از زمان ، در سطح جهانی روشن شد که منابع شیلاتی در صورت بهره برداری های شدید و اغلب بدون کنترل ، پایدار نخواهند ماند و نیاز به رویکردی نوین از منظر حفاظت و ملاحظات زیست محیطی خواهد داشت (FAO, 1993).

با برگزاری کنفرانس سازمان ملل در مورد محیط زیست و توسعه (UNCED) در سال ۱۹۹۲ ، مجمع عمومی هزاره سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۰ و نشست جهانی توسعه پایدار (WSSD) در سال ۲۰۰۲ میلادی ، بسرعت هشاری در این خصوص افزایش یافت.

لزوم ملاحظات یکپارچه بیو- اکولوژیک ، فرهنگی اجتماعی ، قانونی ، ساختاری و اقتصادی- فنی در مباحث مربوط به منابع شیلاتی به طور وسیع مورد پذیرش قرار گرفت. هم اکنون تلاش شده تا

ابعاد اخلاقی توسعه پایدار شیلاتی بعنوان بخش مهمی از این آگاهی و هشیاری جهانی، برشمرده شود.

میزان اقدام مسئولانه شیلات می بایستی در برابر اصول، معیارها و بهره برداری پایدار منابع طبیعی تجدیدپذیر بویژه سهم این فعالیت ها در بهبود سلامت انسان و اکوسیستم مورد قضاوت قرار گیرد. شواهد نشان می دهند که در بسیاری از زمینه ها، مدیریت شیلاتی در هر دو جنبه شکست خورده است (Cochrane, 2000). در بعضی موارد، ذخایر ماهیان از بین رفته و اکثر ذخایر در وضعیت تولیدی زیستی محدودی قرار دارد یا بشدت مورد استفاده قرار گرفته اند (FAO, 2005a; Garcia, Newton, 1997).

گرچه در برخی زمینه ها بهره برداری بی رحمانه اتفاق می افتد و به سودآوری اقتصادی نیز می انجامد، تخمین های محافظه کارانه نشان می دهد که گردش مالی سالانه جهان با کسری بودجه کل ۲۰ - ۱۴/۵ میلیارد دلار مواجه است (Milazzo, 1998).

این سیستم در وضعیت پایدار و کارآمدی فعالیت نمی کند. اگرچه با تمام قوا و در آرامش اجتماعی رو به جلو حرکت کنیم، با توجه به گستردگی این حوزه، مدیریت اجرایی شیلاتی کمترین مزایای اجتماعی شایسته را فراهم آورده است.

سیاست و مدیریت شیلاتی بیشتر از دیدگاه های بوم شناختی، فناوری و اقتصادی _ اجتماعی مد نظر قرار گرفته است.

بعضی از مفاهیم موضوعات کلیدی مرتبط با بشر همچون اخلاق زیست محیطی یا اخلاق علمی، از دیدگاه های اشاره شده به طور ضمنی بیان گردیده اند و در بسیاری از موارد هم به طور جدی نادیده گرفته شده اند که برای مثال به توسعه بطئی زمینه های رفاه جانوران می توان اشاره نمود. به رغم پتانسیل قابل توجه ملاحظات اخلاقی در حل مشکلات پیش روی ماهیگیری و شیلات و جوامع شیلاتی، چارچوب مشخصی برای آن وجود ندارد.

برای پرداختن به موضوعات اخلاقی که بصورت گسترده توسط (FAO, 2001 a) در بخش غذا و کشاورزی و با تأکید ویژه در زمینه شیلات عنوان گردیده، سند حاضر با ارائه دلایل و

توجهاتی ، روش هایی را مبتنی بر اصول اخلاقی توافق شده توسط مجامع بین المللی در مدیریت شیلاتی پیشنهاد می نماید.

این سند ، با مقدمه ای کلی بر نقش و گستره اخلاقیات آغاز خواهد شد و به کاوش در مطالبی خواهد پرداخت که مربوط به اخلاق شیلاتی هستند. در ادامه به طور خلاصه به اصلی ترین موضوعات اخلاقی در ماهیگیری و شیلات و موارد لازم الاجرا و الزام آور اخلاقی آنها اشاره خواهد کرد. پس از بیان مختصر راجع به شالوده سیاست های سازمانی شیلات ، برای دستیابی به یک رویکرد اخلاقی جامع، جزئیات بیشتری راجع به موضوعات متعدد اخلاقی وابسته به ماهیگیری و شیلات ارائه می نماید و سپس به اثرات مدیریت شیلاتی و راهبردهای توسعه ای و نیز سیاست های اجتماعی آن بر اساس شرایط زندگی بشری می پردازد.

فصل اول : نقش اخلاق

این متن در نظر ندارد تا تعاریف دقیقی از عبارات پیچیده ای نظیر اخلاق و اخلاقیات ارائه نماید ، بلکه صرفاً می کوشد تا مفاهیمی را بیان دارد تا خواننده مطالب مندرج را به آسانی درک و استنباط نماید.

۱-۱ - اخلاقیات و اخلاق

اخلاقیات^۱ به هنجارهای اجتماعی و ارزش هایی اطلاق می شود که تک تک افراد و تعامل جمعی انسان ها بایکدیگر را با جامعه و محیط زیستشان راهنمایی می نماید. در تمامی انواع این تعاملات ، ارزش های مهمی وجود دارد ، مقررات و هنجارهایی که حامی و حافظ این ارزش ها هستند ، وظایفی که بطور ضمنی در مقررات اجتماعی آورده شده و موقعیت هایی که می توانند این ارزش ها را پرورش دهند و سبب پیشبرد این نقش ها شوند و فضیلت های انسانی یا قابلیت هایی که ما را قادر می سازند تا اخلاقی عمل کنیم. عوامل اخلاقی معمولاً با آموزش های دینی و ساختارهای قوی اجتماعی بهم پیوسته هستند. اخلاق^۲ یک تجزیه طبقه بندی شده و منتقدانه از اخلاقیات و عوامل اخلاقی (Morality) است که رفتار انسان را برای هدایت شدن در اجتماعی ویژه راهنمایی کرده یا تمرین می دهد. از آنجایی که شیلات به اثرات متقابل بین انسان ها و اکوسیستم آبی می پردازد، اخلاق شیلاتی به ارزش ها، مقررات، وظایف و فضایل مرتبط با بهزیستی و رفاه انسان (و پایداری) اکوسیستم مرتبط

¹ Morality

² Ethics

می شود و یک تحلیل بحرانی و انتقادی از پیامدهای اخلاقیات در آن بخش از فعالیت های بشری ارائه می نماید.

هنگامی که ارزش های واقعی اخلاقیات ، مقررات و وظایف ، مورد تجزیه و تحلیل های اخلاقی قرار می گیرند ، صرف نظر از جایگاه فرهنگی مردم ، ارتباط آنها با منافع بنیادی مشترک انسانی در بین مردم ، بسیار حائز اهمیت است. ارزش های اخلاقی ممکن است تغییر کنند و استدلالات اخلاقی خواستار این هستند که چگونه آموزش ها و تمرین هایی که بصورت سنتی و عملی توسط دین مشروع دانسته می شوند ، شایسته است توسط قانون و اصول سیاسی نیز به رسمیت شناخته شده و مورد تصدیق قرار گیرد.

البته گسترش اخلاق در قرن گذشته با گرایش به دوباره ارزیابی کردن کنوانسیون های اخلاقی مشخص گردیده است که به راهنمایی تعامل بین زن و مرد ، تعاملات بین انسان ها و جانوران و بین انسان و محیط زیست آنها می انجامد.

از جدیدترین مأموریت های اخلاقیات ، مقاومت در برابر آن دسته از گرایش های جهانی شدن ، بازاری شدن ، فناوری شدن است که تنوع زیستی و جنبه های ارزشمند هویت فرهنگی را زایل می نماید و ممکن است که حتی حقوق انسانی را تهدید نماید. اگرچه این گرایش ها اغلب بصورت ارزش های بی اثر ظاهر می شوند اما همراه این گرایش ها ، پنداشت های پنهانی وجود دارد که منابع بالقوه ای برای بوجود آمدن بی عدالتی و تجاوز به حقوق و سوء استفاده ها هستند.

منافع بنیادی انسانی

- رفاه و آسایش دلالت بر این دارد که بخوبی از مواد استفاده شود و همچنین از یک بوم سازگان^۱ موگد حفاظت گردد و ارتباط با شیلات و ماهیگیری بعنوان شرط لازم و یکی از پیش نیازهای تأمین غذا و امرار معاش برقرار شود.
- آزادی یا خوداتکایی انسان، به دسترسی او به منابع شیلاتی، خویشتن داری و خودگردانی صیادان و سایر مؤلفه های زندگی مرتبط با ماهیگیری و شیلات ارتباط دارد.
- عدالت و انصاف به توزیع منافع ماهیگیری و شیلات و نیز حق مالکیت منابع کمیاب مرتبط می شود.

در تلاش برای شناسایی آن دسته از راه و رسم ها و آداب سنتی و ابتکاری که شایسته بازشناسی هستند، استدلال اخلاقی می پرسد که چگونه و چرا عوامل اخلاقی واقعی سبب رفاه و آسایش بیشتر انسان ها و سایر موجودات می شوند. استدلال اخلاقی همواره بازگوکننده علایق بنیادی انسان ها و سایر موجودات دارای احساس و ادراک است و به ارزش محیط زیستی می پردازد که موجب پایداری حیات انسانی و غیر انسانی می شود.

تجزیه و تحلیل اخلاقی می تواند بخش مهمی از این نقش را در شناسایی منافع انسانی و غیر انسانی و به طور کلی مصلحت بوم سازگان ایفا نماید. همچنین می پرسد چطور ممکن است این ارزش ها و منافع به خطر افتاده و تخریب شوند و چطور امکان تقویت و محافظت آنها وجود دارد. بهزیستی بوم سازگان از جمله موارد بسیار مهم و تعیین کننده از نظر خود و منافع پایه ای انسانی و نیز منافع اجتماعی بلند مدت است.

¹ Ecosystem

در این سند، بیشترین تمرکز در مسیری است که سیاست های ماهیگیری و اقدامات به چه میزان بر شرایط زیستی، علایق و منافع ماهیگیران اثر می گذارد و ماهیگیران و همچنین جوامع شیلاتی به چه میزان بهبود می یابند.

این امر در راستای توسعه پایدار، خط مشی مقتدرانه مفهوم اخلاق زیست محیطی، در دستور العمل اجرایی "ماهیگیری مسئولانه" (FAO) لحاظ شده است.

۲-۱- منافع بنیادی انسانی

جنبه اصلی تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلات و ماهیگیری می بایست به شفاف سازی علایق انسانی و منافع اجتماعی پردازد تا بتواند شرایط ضروری را برای هدایت زندگی بشری ارائه نماید. منافع بنیادی انسانی جنبه هایی هستند که به منظور جبران نیازمندی های انسان و اداره زندگی در همزیستی با سایر انسان ها و برای انجام تعهدات انسان در زندگی مورد نیاز است. در مسیر اندیشه های کلاسیک اخلاقی، این منافع را می توان به سه دسته اصلی تقسیم نمود:

- الف. رفاه:** مردم به کالاهای اساسی برای بقاء و نگهداری از فرزندانشان نیاز دارند.
  - ب. آزادی:** مردم در جستجو و تلاش برای تنظیم امورات خود و نیز تحقق برنامه های زندگیشان مطابق با ارزش های تعریف شده فردی یا اجتماعی شان هستند.
  - ج. عدالت:** مردم نیازمندند که برای به اشتراک گذاشتن منافع اجتماعی، ظرفیت ها و تسهیل نمودن همزیستی مسالمت آمیز، راهکارها را بیابند.
- در این مقوله، تجزیه و تحلیل اخلاقی می خواهد نشان دهد که برای مثال، چگونه منافع انسان در رفاه و آسایش، آزادی و عدالت به هم وابسته اند و چطور اینها با منافع اجتماعی در مدیریت ماهیگیری و شیلات مرتبط می شوند.
- این منافع بنیادی که بطور پیچیده ای به توانمندی های ضروری برای هدایت زندگی آراسته انسانی متصلند و همچنین به آسیب پذیری آن دسته از مردم که باید تحت حمایت قرار گیرند مربوط

می شوند، ارزش های اخلاقی را تشکیل می دهند که هدف استدلالات اخلاقی حمایت کردن از آنهاست. موارد مذکور، نمونه هایی هستند که تدوین چارچوب اصول بنیادی برای به خدمت گرفتن تعامل اخلاقی ما و منافع اخلاقی پایه را راهنمایی می نمایند. در یک سطح عمومی تر، آسیب هایی که مردم باید در مقابله با آن حمایت شوند عبارتند از: فقر، سلطه و بی عدالتی.

۳-۱- اصول بنیادی اخلاق زیستی

اگر چه تئوری های اخلاقی دارای مضامینی با اولویت های مختلف هستند و استدلالات در برابر آنها نیز متفاوت است، ولی درباره اصول اصلی تشکیل دهنده اخلاق زیستی اتفاق آراء وجود دارد^۱:

- شأن و مرتبه انسانی، حقوق بشر و عدالت، اشاره به وظیفه ای دارند که ملاحظه جهانی را به شخص انسان جلب می نماید. برای مثال در زمینه شیلات، این اصل به خوداتکایی صیادان، دسترسی به منابع شیلاتی و حق غذا مربوط می شود. در دیدگاه های حقوقی در زمینه اخلاق، به بهترین صورت ممکن، به حفاظت از حریم خصوصی هر فرد تأکید شده است. اگرچه برقراری حقوق فردی و اجتماعی ممکن است یک الزام به حساب آید ولی ماهیت واقعی هر یک از این حقوق به شرایط محلی بستگی خواهد داشت.
- احسان و نیکوکاری که با رفاه انسانی بستگی دارد، آسیب ها را کاهش می دهد و منافع اجتماعی را بهینه سازی می نماید. در مقوله شیلات هنگامی که اثرات سیاست ها و اقدامات بر شیوه معاش جوامع صیادی ارزشیابی می شود، ضروری است که این اصول

^۱ طرح کلی بیانیه معیارهای جهانی در اخلاق زیستی که توسط کمیته بین المللی اخلاق زیستی سازمان فرهنگی - علمی - آموزشی ملل متحد در تاریخ ۲۴ - ۲۳ آگوست سال ۲۰۰۴ میلادی در پاریس - فرانسه و نیز در تاریخ ۲۶ آگوست ۲۰۰۴ در Reykjavik ایسلند ارائه شده است.

مد نظر قرار گیرند. این شیوه ها به شرایط کاری (ایمنی در روی کشتی) ، همچنین به کیفیت و ایمنی غذایی مربوط می شوند. در این مقوله به امور مربوط به موجودات تراریخته^۱ نیز باید اشاره شود (FAO, 2001 b). این اصل ، رویکرد اخلاقی به شیلات را فرا می خواند تا پیامدهای آن به رفاه عمومی جامعه منجر شود.

- با وجود محدودیت های قواعد اخلاقی، "تنوع فرهنگی، جمع گرایی و بردباری" ، مواردی هستند که به نیاز تصمیم گیری در مورد سیستم هایی با ارزش متفاوت مربوط می شوند. تأکید بر امور اخلاقی در شیلات ، در فرهنگ های مختلف شکل های متفاوتی بخود می گیرد و این یکی از مهمترین درخواست های اخلاقی است که مردم برای خود تعریف می کنند که چطور علایق آنها در یک زمینه فرهنگی خاص ، مصلحت و منافعشان را به بهترین نحو ممکن تأمین می نماید. این اصل بخوبی توسط اخلاق محاوره ای پوشش داده شده ، بطوریکه بر مشارکت واقعی افراد مرتبط و ذینفع تأکید دارد.

---

^۱ Genetically modified organisms (موجوداتی که از نظر ژنتیک تغییر یافته اند)

اتحاد، تساوی حقوق و تعاون، از اصول اساسی اخلاق زیستی می باشند.

○ " اتحاد، تساوی حقوق و تعاون "

همگی به اهمیت کار مشترک، در اختیار گذاشتن یافته های علمی و سایر اشکال دانش و نبود تبعیض اشاره دارند. این اصل در زمینه شیلات، الزامات اخلاقی را برای ریشه کن نمودن فقر در کشورهای در حال توسعه تأیید نموده و موجب اطمینان از بوجود آمدن تساوی حقوق در درون و بین

زیربخش های شیلات می گردد. همچنین این امر نیازمند سیاست های شفاف و تأکیدی بر کاهش فاصله بین تولید کنندگان و مصرف کنندگان می باشد. این اصل از نظر خط مشی های سیاسی و محاسن فردی و وظایف تخصصی، به اطمینان و بردباری بیشتر در میان افراد مربوط می شود.

- مسئولیت در مقابل زیست کره^۱، به ارتباط بین تمامی اشکال حیات و حفاظت از تنوع زیستی مربوط می شود. این اصل تأکید می کند که بهره برداری معقولانه از اکوسیستم، شرط لازم و ناگزیر برای تداوم و پایداری ماهیگیری با توجه به نیاز نسل های آینده و همچنین مد نظر قرار دادن زندگی آنهایی است که در حال حاضر به محیط زیست طبیعی اتکاء داشته و مسئولیت فعلی بهره برداری از آن را بعهدہ دارند. این اصل، استدلالات اخلاقی را بر اساس حقوق و دستاوردهای آن برای رفاه انسان و همچنین کرامت ها و تکالیف فردی برای احترام گذاشتن به محیط زیست، تلفیق می نماید.

¹ Responsibility of biosphere

فصل دوم: پیامدهای اصلی اخلاقی در شیلات

پیامدهای اصلی اخلاقی در شیلات، بطور وسیعی با بهزیستی انسان و بوم سازگان مرتبط است (به جدول زیر مراجعه نمایید). این بخش نگاهی اجمالی به برخی از مهمترین این موارد: فقر، حق بهره مندی از غذا، صید بی رویه و تخریب بوم سازگان خواهد داشت این پیامدهای مشخص شامل تعدادی از زیر مجموعه ها مثل تساوی حقوق در توزیع ماهی، ملاحظه کردن و باور داشتن به خطرات ناشی از دستکاری های ژنتیکی (FAO / WHO, 2003)، صید و دورریختن گونه های ناخواسته بانضمام گونه های نشانه دار می باشد.

مشکلات با تغییرات اتفاق افتاده از قبیل تغییر آب و هوا یا جهانی شدن، پیچیده تر می شوند. در میان موارد مذکور، مورد اخیر (جهانی شدن)، با افزایش یکپارچگی اقتصادی در سراسر جهان از طریق تجارت و جریان های مالی، فرایندی پیچیده، چند بعدی و فراگیر بخود گرفته است.

این امر موجب برانگیختن تعدادی از موارد اخلاقی مرتبط (۱) - خطر احتمالی از دست رفتن هویت فرهنگی و تنوع در جوامع شیلاتی و صیادی، (۲) - خطر احتمالی تخریب بیشتر تنوع زیستی و منابع شیلاتی، (۳) - مشکلات مربوط به تلاش در جهت رضایتمندی و متقاعد نمودن طیف وسیعی از افراد ذینفع و (۴) - پیامدهای منفی تلاش های انجام شده برای کاهش فقر و افزایش امنیت غذایی و تضمین عدالت و صلح انسانی در نتیجه شکاف عمیق بین افراد متمکن و فقیر، تمرکز قدرت اقتصادی در بنگاه های ماهیگیری و شیلاتی بزرگ و رفع موانع تجاری شده است.

این موارد و سایر پیامدهای اخلاقی که در ماهیگیری و شیلات حائز اهمیت هستند بطور ویژه در انتشارات آینده سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) مورد ملاحظه قرار خواهند گرفت.

ابعاد اخلاقیات در ماهیگیری و شیلات	
موضوع	هدف
اکوسیستم	سلامت اکوسیستم
ذخایر ماهی	حفاظت
ماهیگیری	ماهیگیری مسئولانه ، توسعه پایدار
ماهیگیران	امنیت در کشتی، آزادی و بهزیستی، دسترسی
جوامع صیادی	ریشه کن کردن فقر ، تنوع فرهنگی
سایر بهره برداران	تساوی حقوق عرضی ، بهره وری اجتماعی
مصرف کنندگان	حق بهره مندی از غذا ، امنیت غذایی
سیاست گذاران	سیاست های شفاف ، نظر سنجی ، عمومی ،

۱-۲- فقر

ماهیگیری یکی از منابع مهم امرار معاش میلیون ها انسان را تشکیل می دهد. تقریباً ۳۵ میلیون صیاد مستقیماً و بصورت تمام وقت (۹۰ درصد یا بیشتر از آنها زندگی خود را از طریق ماهیگیری سپری می کنند) یا پاره وقت به کار ماهیگیری و پرورش ماهی مشغولند (FAO, 2002). افرادی که به شغل ماهیگیری اشتغال دارند عمدتاً در کشورهای در حال توسعه زندگی می کنند (۹۵ درصد از کل ماهیگیران دنیا) که بخش عمده ای از این جمعیت (۸۵ درصد از کل ماهیگیران دنیا) به قاره آسیا اختصاص دارد.

سیاست های شیلاتی که به شالوده و پایه های اقتصادی جوامع صیادی آسیب می رساند ، در مناطق دور افتاده و روستایی کشورهای در حال توسعه که شمار افراد زیادی از راه ماهیگیری امرار معاش می کنند و سایر منابع امرار معاش در آن جا بسیار کمتر است ، تبعات بیشتری در پی خواهد داشت.

در بسیاری از کشورهای پرجمعیت آسیایی، خانواده هایی که تنها از راه صید سنتی امرار معاش می کنند، از لحاظ اجتماعی، اقتصادی و سیاسی از جمله محروم ترین طبقات جامعه به شمار می آیند و در وضعیتی مشابه وضعیت کارگران بدون زمین یا کشاورزان کم درآمد زندگی می کنند. در میان این افراد، میزان محرومیت آنقدر بالاست که برطرف کردن نیازهای اولیه زندگی آن هم در حداقل سطح لازم برای ادامه حیات، به سختی امکان پذیر است. سوء تغذیه، مرگ و میر نوزادان و طول عمر کوتاه به علت ابتلاء به امراض و بیماری های مزمن در این جوامع بسیار شایع است. در بسیاری از مناطق آفریقایی و آمریکای لاتین وضع به همین منوال است. اما خارج از این قاره ها خانواده هایی که به شغل ماهیگیری سنتی مشغولند، عموماً از وضعیت بهتری برخوردارند حتی اگر گاهی متوسط سطح درآمد ماهیگیری سنتی، زیر خط رسمی فقر باشد. بر اساس برآورد های FAO، تعداد صیادان سنتی و فقیر و کارکنان وابسته در امور صیادی در آب های دریایی و داخلی، ۵/۸ میلیون نفر یا به عبارتی ۲۰ درصد از ۲۹ میلیون صیاد جهان است و درآمد روزانه این افراد کمتر از یک دلار آمریکاست.

ممکن است تعداد ۱۷/۳ میلیون نفر افراد کم درآمد در مشاغل بالا و پایین دستی وابسته شیلاتی نظیر قایق سازی، بازاریابی و فرآوری، وجود داشته باشند.

این اعداد مبین آن است که تعداد کل افراد کم درآمد بعلاوه افراد تحت سرپرستی آنها به ۲۳ میلیون نفر در جهان می رسد که برای امرار معاش خود به ماهیگیری خرد متکی هستند (FAO, 2002).

ماهیگیری سنتی از لحاظ مکان، منابع، نهاده ها (کار و اعتبار) و بازارها اغلب خود را در جریان رقابت فزاینده با ماهیگیری صنعتی یافته که این امر بر توزیع درآمد بشدت تأثیر گذار خواهد بود.

ممکن است تأمین کننده های نهاده های ماهیگیری همانند مصرف کنندگان ماهی از وضعیت بهتری برخوردار شوند. از سوی دیگر، ممکن است ماهیگیران بخش ماهیگیری خرد^۱ به طور فزاینده ای غیر رقابتی شوند و در نهایت منبع امرار معاش خود را بشدت در معرض خطر بیندازند. در جنوب و جنوب شرقی آسیا، صنعت ماهیگیری به طور فزاینده ای در اختیار شرکت های بزرگ قرار گرفته و به تبع موقعیت های شغلی مربوط به ماهیگیری، به مناطق شهری منتقل شده و در مناطق روستایی برای مثال بانوانی که در فرآوری، بازاریابی و توزیع صید به شیوه ای سنتی نقش های مهمی ایفا می کنند، کاهش یافته است. این امر به حس ناامیدی یا عصبانیت در میان ماهیگیران به ویژه ماهیگیران خرد انجامیده است (Chong, 1994).

۲-۲- حق غذا

یکی از واکنش های سازنده نسبت به وضعیت فقر در دنیا، توجه دوباره به حق غذا بوده است. بیانیه رم در سال ۱۹۹۶ در رابطه با امنیت غذایی جهان و برنامه اجرایی ارائه غذا به دنیا به عنوان پاسخی نسبت به گرسنگی مزمن و گسترده، حق دسترسی همگان به غذای مناسب و حق اساسی برای گرسنه نماندن را مجدداً تصریح کرده و در بیانیه جهانی حقوق بشر و معاهدات بین المللی حقوق اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی مجمع عمومی

ماهی هم بعنوان منبع اصلی برای امرار معاش و هم تغذیه میلیونها نفر از مردم فقیر جهان است.

¹ Small-Scale fisheries

سازمان ملل متحد و سایر توافقنامه های بین المللی و منطقه ای مربوطه ، به این مورد اشاره شده است. آنها خواهان بذل توجه خاص به اجرا و درک کامل و فزاینده ای از این حقوق به عنوان ابزاری جهت دستیابی به امنیت غذایی برای همگان بودند.

سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) در سال ۲۰۰۲ ، یک گروه کاری بین دولتی برای شفاف سازی مجموعه ای از دستورالعمل های مربوط به حق غذا تشکیل داد.

در سال ۲۰۰۴ ، شورای سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) در فحوای امنیت غذایی ملی ، برای کمک به تحقق پیش رونده ی حق دسترسی به غذای مناسب ، یک سری رهنمودهای داوطلبانه را تبیین نمود.

ماهی برای میلیون ها نفر از مردم فقیر در جهان ، منبع غذایی اصلی برای تداوم حیات و برای تغذیه به شمار می آید. در سال ۲۰۰۱ میلادی ، بیش از ۴۸ درصد از جمعیت کل جهان (نزدیک به ۳ میلیارد نفر) ۲۵ تا ۱۵ درصد از پروتئین مورد نیاز خود و بیش از ۴۰۰ میلیون نفر بیش از ۵۰ درصد از پروتئین مورد نیاز خود را از طریق آبریان تأمین نمودند (FAO, 2004). این ۴۰۰ میلیون نفر ، فقیرترین افراد ساکن در مناطق روستایی ساحلی و ایالات رو به توسعه در جزایر کوچک را نیز شامل می شوند که برای آنها کاهش صید ماهی اغلب به معنای فقر سریع منابع غذایی و کالری موجود در بدن به شمار می رود.

در بسیاری مناطق دنیا شیوه های سنتی حصول اطمینان از حق دسترسی به غذای مناسب ، بیش از سایر موارد ، از سست شدن الزامات و قیود اجتماعی و فرهنگی متأثر شده و اغلب به علت از هم گسیختگی واحد های خانوار سنتی ، شتاب گرفتن شهرنشینی و جهانی شدن بازارها ، اطلاعات و فرهنگ ، امکان دسترسی به غذای مناسب از بین رفته است.

پیشرفت های فناوری همچنین تغییر مناسبات تجاری و بازارها ، تغییرات چشمگیری ایجاد کرده و از بسیاری جهات ماهیگیری محلی را به امری بین المللی تبدیل نموده است.

بدون شک این تغییرات برای بسیاری افراد منافع اقتصادی به ارمغان آورده و در برخی موارد موجبات کاربرد مؤثر و پربازده ذخایر را فراهم آورده است.

اما از سوی دیگر، این تغییرات با پراکنش زیاد بویژه روستایی با کار طاقت فرسا، روش سنتی و خرد ماهیگیری را به عملیات ماهیگیری متمرکز، شهری یا برون شهری، صنعتی و سرمایه محور تبدیل نموده است. این موضوع همچنین بخش هایی نظیر عمل آوری، توزیع و بازاریابی ماهی را تحت تأثیر قرار داده و تبعات منفی برای اشتغال، درآمد و امنیت غذایی افراد کم درآمد روستایی را تشدید کرده است.

طی دو دهه گذشته، فناوری و امور تجاری نه تنها بسیاری از اشکال سنتی تولید، عمل آوری و توزیع را تغییر داده بلکه در دسترسی و بهره برداری از منابع تعارض و پیچیدگی هایی را ایجاد نموده است. رشد چشمگیر در حجم تجارت بین المللی ماهی، دغدغه فزاینده افراد فقیر و محیط زیست آبی را افزایش داده است. افزایش تولید و بهره وری در سطح محلی، به تنهایی نمی تواند راه گشای مشکل فقر باشد بلکه این امر، مستلزم بهبود قابل توجه روش های نظارتی و همچنین خط مشی های تجاری و سیاست بازار نیز می باشد.

وضعیت رو به تغییر منابع شیلاتی، جو اقتصادی و شرایط زیست محیطی، منجر به نوسان عرضه و تقاضا در بازار ماهی شده اما ماهیگیری و آبرزی پروری همچنان بعنوان منبع اصلی تأمین غذا، اشتغال و درآمد بسیاری از کشورها و جوامع بشمار می روند^۱.

۳-۲- صید بی رویه و تخریب بوم سازگان

لانی حاصل از
زمانی ناشی از

ماهیگیری پایدار باید با بوم سازگان های سالم
همزیستی نماید.

کاهش ذخایر ماهیان، تهدیدی ویرانگر و بالقوه خطرناک برای ادامه حیات در اقیانوس ها (منابع آبی) محسوب می شود.

^۱ این موضوع بر اساس واقعیت های موجود مشخص گردیده ماهیگیری در حدود ۹۵ - ۹۰ میلیون تن در سال، نسبتاً ثابت ما آبرزی پروری بوده است (FAO, 2002).

ماهیگیری ناپایدار و افزایش آلاینده ها، تنوع زیستی را تهدید می کند. تمامی اکوسیستم ها ممکن است تخریب شده و حتی به واسطه دخالت انسان نابود گردند.

کاهش ذخایر ماهیان به کاهش منابع غذایی دریایی، زیان اقتصادی، دشوار شدن ماهیگیری و از بین رفتن شیوه های سنتی حیات خواهد انجامید. بنابراین صید بی رویه ماهی، اکوسیستم، بهره برداری پایدار از مناطق ماهیگیری و معاش جوامع صیادی را تهدید می کند.

FAO مشخص نموده که تقریباً " ۵۰ درصد از منابع دریایی ماهیگیری جهانی بطور کامل، ۲۵ درصد بصورت بی رویه و ۲۵ درصد باقیمانده هم بشدت بی رویه مورد استفاده قرار می گیرند (FAO, 2005 a). طبق گزارش بخش خدمات ماهیگیری دریایی ملی آمریکا، ۷۶ مورد از ذخایر در آبهای ایالات متحده به صورت بی رویه صید می گردند (NMFS, 2004)^۱. در سطح جهانی علاوه بر آنچه مورد بهره برداری (صید) قرار گرفته است، طی دهه گذشته بیش از ۷ میلیون تن ماهی، تقریباً " ۸ درصد از صید جهانی، توسط صیادان استفاده کننده از ابزار صید انتخابی نامناسب، سالانه کشته و دور ریخته شده است (FAO, 2005 b).

شایان ذکر است که در اینجا جنبه های اخلاقی مربوط به بوم سازگان عمدتاً در رابطه با بهره برداری پایدار از آن توسط نسل های حاضر و آتی مد نظر قرار گرفته و این ملاحظه در رابطه با ارزش ذاتی اکوسیستم نیست. برای مثال، در این پژوهش به هیچ عنوان مواردی مدنظر قرار نگرفته است که ممکن است ناشی از جنبه های اخلاقی مربوط به رفاه حیوانات باشد.^۲

۱ بخش خدمات ماهیگیری دریایی ملی آمریکا National Marine Fisheries Service

۲- موضوع رعایت حقوق و رفاه جانوران، ابتدا در خصوص حیوانات اهلی خانگی مانند سگ و گربه مطرح گردید و بتدریج در مورد حیوانات پرورشی و ذبح آنها و نیز در مورد حفاظت از حیوانات وحشی (در ذخیره گاه ها، مناطق حفاظت شده، پارک ها، باغ وحش ها) تحت پوشش قرار داده شد. این آغازی برای طرح موارد مربوط به ماهیان پرورشی و پروتکل های آزمایشی (برای مثال علامت گذاری (Tagging) ماهیان) بوده است، اما اینگونه بحث ها بندرت و بصورت پراکنده برای ماهیگیری مطرح شد، بطوریکه

۴-۲- الزامات اخلاقی

وضعیت کنونی ماهیگیری در جهان، با چالش های اکولوژیک، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، دلالت های اخلاقی معنی داری را به ما نشان می دهد. برای مثال، از بین رفتن منابع شیلاتی یک ملت، به معنای شکست بُعد اخلاقی جامعه در حفظ محیط زیست طبیعی و بهره وری آن کشور دلالت دارد. این امر تهدیدی برای امنیت غذایی به ویژه در مورد جوامع آسیب پذیر تلقی می شود و امکان دارد تداوم حیات نسل های آتی کاهش یابد.

آلودگی منبع غذایی کاملاً سالم توسط آلاینده هایی که از جهاتی یک منبع غذایی سالم به شمار می رود، کاهش سلامت غذایی و تهدید سلامت بشر بحساب آمده و شاخص دیگری از شکست اخلاقی در رابطه با نسل های کنونی و نسل های آینده جامعه است.

در میان سایر موارد، لازمه بازسازی مجدد ماهیگیری پایدار، محدود شدن حق دسترسی به منابع است. اما تغییرات در مالکیت و دسترسی به ذخایر شیلاتی در فحواي منافع خاص و عمده صورت می گیرد. این منافع، اگر حق اساسی برای تصمیم گیری در مورد زندگی شخص را تضعیف نکند، بی عدالتی اجتماعی را ببار خواهد آورد و بقای صیادان سنتی و جوامع ماهیگیری را به خطر خواهد افکند.

تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلاتی، عنصر کلیدی پیامدهای اخلاقی سیستمی با دسترسی محدود برای صیادان و جوامع ماهیگیری را مد نظر قرار می دهد. بطور عمومی تر می توان گفت، یکپارچگی سیستماتیک بُعد اخلاقی با تجزیه و تحلیل وضعیت ماهیگیری، مستلزم درک کلی از اخلاقیات و تجزیه و تحلیل ویژه امور اخلاقی مربوط به شیلات و ماهیگیری است که برای مثال در مجموعه دستورالعمل های اجرایی ماهیگیری مسئولانه آمده است.¹

در آینده رعایت حقوق و رفاه حیوانات احتمالاً نقش برجسته تری را در مباحثات اخلاقی بازی خواهد نمود و بیش از این در این پژوهش مورد بررسی قرار نگرفته است.

¹ Code of Conduct for Responsible Fisheries

شایان ذکر است که بطور کلی ، اجرای اصول اخلاقی وابسته به فرهنگ است. گرچه بسیاری از مفاهیم بنیادی اساساً "مبرهن و آشکارند ، ولی رهنمودهای جهانی و تعمیم یافته را فقط می توان از طریق مکانیسم های قدرتمند مشاوره با هدف تعیین گسترده ترین مبانی مشترک ممکن ، مشخص نمود.

مجموعه دستورالعمل های اجرایی ماهیگیری مسئولانه از یک فرآیند وسیع مشارکت بین المللی تدوین شده و عملاً "بسیاری از اصول اخلاقی پذیرفته شده برای ماهیگیری و شیلات را شامل می شود.

فصل سوم : چارچوب های سازمانی

اصولی که فهرست آنها در بخش اول آمده ، به تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلات و ماهیگیری با رویکردی به ابعاد مختلف و پیچیده این بخش معطوف شده اند که در بخش دوم مختصراً " شرح داده شده است. اما این اصول به خودی خود مؤثر نبوده ، در واقع باید در ساختار پیچیده مفاهیم اقتصادی و واقعیت های اجتماعی شیلاتی مدنظر قرار گیرند.

یک مرحله مهم و مقدماتی ، توجه به نکات کلیدی مربوط به صید است که توسط سازمان های بین المللی مرتبط تنظیم شده است. بیانیه جهانی حقوق بشر ، نقطه حقیقی حرکت برای درگیری تعهدات اخلاقی با جنبه های مربوط به پیشرفت و توسعه است. مقررات عمومی مربوط به حقوق مدنی ، فرهنگی ، اقتصادی ، سیاسی و اجتماعی تلاش و کوشش برای شفاف سازی و اجرای آنها را موجب شده است. مقررات عمومی این بیانیه جهانی ، ایجاد انگیزه نموده و یک چارچوب مفهومی بوجود آورده است. طی دو دهه گذشته شاهد تلاش های دیپلماتیک و هوشمندانه مداوم در مقوله شیلات بوده ایم.

FAO / 12101 / T.FENYES

ماهیگیران نه فقط دریافت کننده خدمات ، بلکه می توانند شریک در توسعه باشند.

در بین آیین نامه ها و دستورالعمل های مختلف برای تدوین چارچوب نظارتی شیلاتی می توان به کنوانسیون ملل متحد در قانون دریا (UNCLOS) مربوط به سال ۱۹۸۲، توافقنامه سال ۱۹۹۳ FAO^۱ و موافقتنامه ذخایر ماهی ملل متحد^۲ در سال ۱۹۹۵ اشاره نمود. بر اساس کنفرانس سازمان ملل متحد در محیط زیست و توسعه (UNCED)، بیانیه ریو و اجلاس تنوع زیستی (CBD) در سال ۱۹۹۲،

کشورها خود را ملزم به بهره برداری از منابع طبیعی به شیوه ای پایدار می کنند. در نشست جهانی توسعه پایدار (WSSD) در سال ۲۰۰۲ میلادی ، برای ماهیگیری و شیلات دستور کاری تنظیم گردید که در آن "بازسازی ذخایر ماهی" با یک فوریت درخواست شده بود، بصورتی که تا قبل از سال ۲۰۱۵^۳ میلادی امکان پذیر شود. در نوزدهمین اجلاس کمیته ماهی گیری FAO (COFI) در سال ۱۹۹۱ ، بر نیاز بیشتر به ماهیگیری مسئولانه تأکید گردید.

کنفرانس بین المللی ماهیگیری مسئولانه که در سال ۱۹۹۲ برگزار شد، به مفهوم بنیادی "مسئولانه" تأکید نمود که در مجموعه « دستورالعمل های اجرایی ماهیگیری مسئولانه FAO » در سال ۱۹۹۵ به آن پرداخته شد. کنفرانس Reykjavik در سال ۲۰۰۱ با موضوع ماهیگیری مسئولانه در اکوسیستم دریایی ، منجر به تصویب رویکرد اکوسیستمی برای ماهیگیری به عنوان بخشی از اجرایی شدن آن دستورالعمل گردید.

^۱ موافقتنامه حفاظت بین المللی و اقدامات مدیریتی با استفاده از کشتی های ماهیگیری در دریاها آزاد.

^۲ موافقتنامه سازمان ملل متحد برای اجرای مقررات کنوانسیون سازمان ملل متحد در قانون دریاها ۱۰ دسامبر ۱۹۸۲ مربوط به حفاظت و مدیریت ذخایر ماهیان مهاجر سریع و ذخایر ماهیان دوکاشانه ای.

^۳ پاراگراف 30(a) برنامه اجرایی نشست جهانی توسعه پایدار.

۱-۳- آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه

آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه به اتفاق آراء در ۳۱ اکتبر سال ۱۹۹۵ میلادی در اجلاس FAO تصویب شد. این آیین نامه با سایر مستندات مذکور تطابق دارد. این آیین نامه به شیوه ای غیر دستوری، اصول و استانداردهای کاربردی برای حفاظت، مدیریت و توسعه انواع ماهیگیری را در تمامی حوزه های تحت پوشش بیان می دارد. در واقع چارچوب لازم برای تلاش های ملی و بین المللی برای حصول اطمینان از بهره برداری پایدار از منابع آبی زنده سازگار با محیط زیست را فراهم می کند. این آیین نامه بر اصول و استانداردهای بین المللی رفتار مسئولانه، با هدف حصول اطمینان از حفاظت، مدیریت و توسعه مؤثر منابع آبی زنده اتکاء نموده است. این اصول و استانداردها تمام جنبه های زیستی، فناوری، اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و تجاری را مد نظر قرار داده و احترامی در خور توجه برای اکوسیستم و تنوع زیستی قائل است.

مفاد کلیدی از آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه

ماده ۱-۶- کشورها و استفاده کنندگان از ذخایر زنده آبی بایستی اکوسیستم های آبی را محافظت کنند. حق ماهیگیری، در بر دارنده تعهدی در انجام مسئولانه آن و تضمین کننده حفاظت و مدیریت مؤثر ذخایر زنده آبی می باشد.

ماده ۲-۶- مدیریت شیلاتی باید حفظ کیفیت، تنوع و دسترسی به منابع ماهیگیری را برای نسل های کنونی و آینده در قالب امنیت غذایی، کاهش فقر و توسعه پایدار ارتقاء دهد...^۱

ماده ۱۳-۶- کشورها باید... تضمین نمایند که فرآیندهای تصمیم سازی شفاف هستند و در شرایط اضطراری، بموقع راه حل ارائه می دهند. کشورها باید مطابق با شیوه های مناسب، زمینه لازم برای مشاوره و مشارکت مؤثر صنایع، شاغلین در حرفه ماهیگیری و شیلات، محیط زیست و سایر سازمان های ذینفع را در تصمیم گیری مربوط به توسعه قوانین و سیاست های مدیریتی شیلاتی، توسعه و دریافت وام و کمک های بین المللی شیلاتی، فراهم نمایند.

ماده ۱۸-۶- کشورها باید با شناخت نقش حائز اهمیت ماهیگیری خرد و سنتی در اشتغال، درآمد و امنیت غذایی، در حفظ حقوق ماهیگیران و آبی پروران، بخصوص آن دسته افرادی که به ماهیگیری خرد و سنتی برای امرار معاش مشغولند، برای دسترسی امن، دائم و همچنین در صورت امکان با حق تقدم نسبت به استفاده از مناطق و منابع ماهیگیری سنتی در آب های تحت حاکمیت ملی شان، کوشا باشند.

^۱ ادامه ماده ۲-۶-... اقدامات مدیریتی نباید صرفاً "به حفظ گونه های با ارزش اقتصادی معطوف گردد، بلکه باید در برگیرنده حفظ اکوسیستم تمامی گونه های دیگر نیز باشد که تکیه گاه اصلی گونه های مورد نظر را تشکیل می دهد.

با نگاهی کلی به توافق های بین المللی و پیشرفت های فنی می توان دریافت که این "مقررات" ، بعنوان معیارهایی جهت اجرای سیاست های ملی و پیشرفت های مؤثر در چارچوب حقوقی و سازمانی لازم ماهیگیری مسئولانه وضع شده است. این آیین نامه ، بهره برداری مسئولانه از منابع (و محیط زیست مربوطه) و همچنین رابطه آن با جوامع بشری را مخاطب قرار می دهد.

این آیین نامه به جنبه های اقتصادی ، اجتماعی ، زیست محیطی ، فرهنگی و تغذیه ای با تأکید ویژه بر ماهیگیری و شیلات ، امنیت و کیفیت غذایی می پردازد و همچنین به توسعه تجارت بر اساس قوانین بین المللی ، گسترش و تقویت پژوهش پرداخته و به طور کلی استانداردهای اجرایی مربوطه را تدوین می نماید.

این مجموعه مقررات ، بر احتیاجات تغذیه ای جوامع محلی و توسعه آن بر روابط بین شیلات ، امنیت و کیفیت غذایی تأکید ویژه ای دارد. جنبه مهم دیگر آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه ، تأکید بر شفاف بودن فرآیند های تصمیم سازی و ارائه راه حل های فوری و بموقع برای رویدادهای اضطراری با حضور مؤثر متعاهدینی است که دارای منافع مستقیم هستند یا نماینده آنها محسوب می شوند.

برای دسترسی به اطلاعات بیشتر در مورد **آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه** به نشانی <http://www.fao.org/fi/agreem/codecond/codecon.asp> مراجعه نمایید.

۲-۳- رویکرد اکوسیستمی

در سال ۲۰۰۱ میلادی بدنبال اجلاس Reykjavik با موضوع ماهیگیری مسئولانه در اکوسیستم دریایی ، مفهوم رویکرد اکوسیستمی در ماهیگیری (EAF)^۱ توسط FAO تصویب شد و دستورالعمل های اولیه برای عملی نمودن آن در حوزه آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه تبیین شد (FAO, 2003a). این دستورالعمل ها ، EAF را به عنوان الگو و شیوه ای برای کاربرد در

¹ Ecosystem Approach to Fisheries (EAF)

مدیریت متداول ماهیگیری مطرح نمود و نیز همسو با مفاد آیین نامه است که ملاحظه در مورد اکوسیستم ها را خطاب قرار می دهد. با وجود اینکه این دستورالعمل ها مستقیماً^۱ به اخلاق زیست محیطی بر نمی گردند ، ولی به نیاز جامعه برای رفتار مسئولانه تر شیلات (و بخش های مرتبط با شیلات و ماهیگیری) نسبت به اکوسیستم دریایی پاسخگو است. بدین ترتیب « آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه » ، مشتمل بر عناصری از اخلاق زیست محیطی است که با ماهیگیری و شیلات ارتباط ویژه ای دارند.

۳-۳- رویکرد معیشت پایدار^۱

سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) و دواير مربوطه آن ، رویکرد معیشت پایدار در ماهیگیری و شیلات را با هدف اجرای آن به طور شفاف مطرح ساخته اند. این مفهوم عمدتاً^۱ برای ماهیگیری خرد به کار می آید اما به بسیاری جوامع ماهیگیری در مقیاس بزرگ تر نیز مربوط می شود. این رویکرد ، جوامع را به توجه به دارایی ها ، توانمندی ها و به طور کلی فرصت هایشان تشویق می کند. هدف آن پایه گذاری شالوده پروژه ای است که در آن ماهیگیران بویژه ماهیگیران فقیر روستایی بتوانند در توسعه و گسترش مشارکت داشته باشند ، نه اینکه فقط دریافت کننده خدمات باشند. هدف ، کمک به این جوامع است که به واسطه فقر ، بی سوادی و تبعیض به حاشیه کشانده شده اند ، تا اینکه نهایتاً^۱ بتوانند حضور کاملاً^۱ پررنگ و مؤثر در جامعه داشته باشند.

¹ The sustainable livelihoods approach

در ادامه بر شیوه ای متمرکز می شویم که ماهیگیری و شیلات و مدیریت آنها به واسطه آن در معیشت جوامع بشری تأثیر می گذارد و بُعد اخلاقی را به طور کلی به عوامل اجتماعی - اقتصادی و بطور خاص به فقر و نابرابری اجتماعی مربوط می سازد. تأکید اصلی بر معرفی یک "شیوه تفکر" در مورد جنبه های اخلاقی در ماهیگیری و شیلات است که بر کاربرد بیشتر اصول این آیین نامه دلالت خواهد داشت.

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلات

۱-۴- استدلالات اخلاقی

موارد تأثیرگذار در ماهیگیری که به اختصار در فصل دوم شرح داده شد، نشان می‌دهد که جهان با مجموعه مسائل و مشکلات اضطراری و پیچیده‌ای مواجه است که اختیارات^۱ و تصمیم‌گیری در مورد این مشکلات را فرا می‌خواند، بطوریکه هریک از مضامین اخلاقی باید در یک دیدگاه اخلاق‌گرایانه نسبت به ماهیگیری و شیلات به دقت مد نظر قرار گیرند.

اگرچه ملاحظات اخلاقی تنها یک دسته از ملاحظاتی هستند که به انتخاب راه حل می‌انجامند، راه حل‌های اخلاقی از طبیعتی برخوردارند که آنها را بنابه دلایل ذیل از راه‌های جدا می‌سازد که از نظر صرف بیو-اکولوژیک، اقتصادی، فناوری پیشنهاد شده‌اند:

- به لحاظ مفهومی جامع هستند، موضوعات به صورت تمام و کمال نه در قالب بخش‌های جداگانه مطرح می‌شوند. این امر مبین آن است که جنبه‌های اخلاقی باید در قالب روابط درونی با عوامل اقتصادی، سیاست‌های اجتماعی و تصمیمات سیاسی با لحاظ نمودن شرایط اکوسیستم‌های مربوطه مد نظر قرار گیرند.
- تعاملات افراد با یکدیگر و همچنین بین انسان‌ها و محیط زیستی که ملاحظات اخلاقی را به مخاطره انداخته‌اند، مورد خطاب قرار می‌دهند. انتخاب‌ها باید انجام شده و تصمیماتی اتخاذ می‌شوند که مفاهیم اخلاقی ضمنی دارند و ممکن است تعاملات مثبت یا منفی را برانگیزد. عوامل اساسی تحلیل اخلاقی، ارزش‌های زیست‌محیطی و دغدغه‌های ابتدایی

¹ Options (خصیصه اختیاری)

بشر (رفاه، آزادی و عدالت) است که باید حفظ شود، قوانین اخلاقی آنها را حفظ خواهد کرد و در این راستا فضایل، حقوق و الزامات برای اجرای تصمیمات ضروری اند.

- آنها به گفتگو نیاز دارند. از لحاظ رویه ای، راه حل های اخلاقی توسط یک گفتگوی آگاهانه، آزاد و مستدل در مورد پیامدها مشخص می شوند. از نظر عوامل اخلاقی اساسی مورد بحث، نمی توان راه حل های اخلاقی را از بالا ارائه نمود، بلکه باید در گفتگوهای باز و آزاد توسط آنهایی ارزیابی شود که تحت تأثیر قرار می گیرند. تجزیه و تحلیل اخلاقی باید شرایط این گفتگو را شفاف سازد و عواملی را تجزیه و تحلیل کند که می توانند در این مسیر مؤثر باشند.

تصمیم گیری مسئولانه در حوزه اخلاق مستلزم استفاده از بهترین دانش موجود و آگاهی از عدم قطعیت و خطرات احتمالی مربوطه است. عدم قطعیت^۱ و احتمال خطر^۲ از جمله موارد میان بر هستند که برای رفاه انسان و اکوسیستم به کار می آیند. آنها به موارد غیر قابل اعتماد در بررسی ها مربوط می شوند که نیازمند بررسی بیشتر هستند. همچنین به تغییرپذیری ذاتی سیستم تحت بررسی که ممکن است در آن رفتار نابسامان یا وضعیت های چند گانه تعادل وجود داشته باشد - که ممکن است پیش بینی آنها همواره دشوار باشد - مربوط می شوند. در هر دو مورد باید یک تمهید اخلاقی برای مدیریت عدم قطعیت و احتمال خطر، اتخاذ شود (FAO / WHO, 2003).

در یک دیدگاه و رویکرد اخلاقی نسبت به ماهیگیری و شیلات، تغییر در سیاست یا معرفی نوآوری در فناوری یا راهبرد مدیریتی جدید اتخاذ نخواهد شد مگر اینکه این تغییرات از لحاظ کارایی و ارزشیابی عملکرد موجود در رسیدن به اهداف مقرر شده اعمال گردد.

¹ Uncertainties

² Risk

این رویکرد (اولاً) قلمرو وسیعتری خواهد داشت (ثانیاً) عوامل اخلاقی اساسی و ارزش های مورد بحث را مشخص می کند و (ثالثاً) روالی برای گفتمان اخلاقی، تکمیل تجزیه و تحلیل های عادی، با صراحت مد نظر قرار دادن رفاه، آزادی و عدالت برای انسان بنا خواهد نهاد.

۲-۴- اخلاق و اقتصاد

تا مدت های مدید، شیلات و ماهیگیری همچون سایر منابع طبیعی با ابزارهای اکولوژی و اقتصاد مورد تجزیه و تحلیل قرار می گرفت. در چنین تجزیه و تحلیلی، معیارهای عملکرد به صیانت و حفاظت اکولوژیک و همچنین به حداکثر رساندن منافع کاملاً معین شخصی، بهره وری و رشد اقتصادی مربوط می شوند. با این ابزارهای تجزیه و تحلیل، ارزیابی بسیاری از جنبه های اخلاقی ماهیگیری و شیلات دشوار خواهد بود. برای مثال در تجزیه و تحلیل اقتصادی، بر اهمیت ایده های اصلی اخلاقی مربوط به رفاه، آزادی و عدالت تأکید نمی شود.

در مورد تجزیه و تحلیل کلاسیک اکولوژیک نیز همین امر صادق است، اگرچه در هر دو مورد فرض بر این است که در دراز مدت، خردورزی اکولوژیک و اقتصادی برای تأمین رفاه اجتماعی مطلوب بهم بیوندد. هر دو مورد تمایل دارند "مشکلات انتقالی"^۱ حاصل از انجام تغییرات را از بین ببرند. تجزیه و تحلیل های عادی و قراردادی، بخوبی بوسیله تجزیه و تحلیل اخلاقی مفاهیم ضمنی استنباط شده از آن تغییرات، تکمیل می شوند.

برای نمونه این معانی و مفاهیم ضمنی می تواند به خطراتی که افراد در رابطه با پایداری خانواده با آن مواجه می شوند، امنیت غذایی و کار جایگزین، همچنین تهیه کالاهای عمومی (امکانات بهداشتی، مدارس و غیره) و سایر نیازهای بحرانی برای حفظ کیفیت شایسته زندگی مربوط شود. چنین پیامدها و منافع اجتماعی را وقتی می توان بهتر درک نمود که با دغدغه های اساسی اخلاقی تأمین کننده رفاه انسانی در ارتباط باشند.

¹ Transitional problems

حداقل دو مؤلفه برای تجزیه و تحلیل اخلاقی و همه جانبه ماهیگیری و شیلات وجود دارد:

- ۱- برقراری نمودهایی از رفاه با تأکید بر فضای سازمانی معین
- ۲- بررسی عوامل سازمانی که می توانند موجب نابودی دستاوردهای رفاهی مردم، جوامع و محیط زیست گردد.

تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلات باید مکمل، تغذیه کننده و تصحیح کننده تحلیل های اقتصادی غالب در ماهیگیری و سیاست های شیلاتی باشد. در این مقوله، مفروضات ذیل برگرفته از "رویکرد قابلیت"^۱، از بیشترین اهمیت برخوردارند:

- *اهداف گسترده تر:* بنظر نمی رسد رشد اقتصادی و به حداکثر رساندن درآمد (مربوط به مدل نئوکلاسیک)، اهداف مناسبی برای پیشرفت و توسعه باشد. پیشرفت و توسعه باید برای ارتقاء رفاه و موقعیت های انسان و حصول اطمینان از رعایت حقوق او باشد. این انسان ها وسیله ای هستند که فرجام فعالیت اقتصادی را به جای ثروت تعیین می کنند.
- *ارزش های انسان:* مشارکت، رفاه و آزادی انسان به عنوان محور اصلی توسعه اقتصادی قلمداد می شوند.
- *اکوسیستم و رفاه انسان:* تدابیر اقتصادی، سیاسی، حقوقی و سایر توافقات اجتماعی در ماهیگیری و شیلات باید مورد ارزیابی قرار گیرند بر اساس اینکه آنها چگونه به انسان و رفاه اکولوژیک می نگرند و ظرفیت های افراد را افزایش می دهند و مبنای آزادی انسان را تقویت می کنند.

¹ Capability approach

- اطلاعات: شناخت ارتباط اخلاقی و نیاز به جمع آوری و ارائه اطلاعات مربوط به شرایط رفاه و بهزیستی انسان و اکوسیستم و تغییرات بالقوه آنها، عنصری اساسی در ارزیابی اخلاقی ماهیگیری و شیلات است.

انسان در برابر بهزیستی اکوسیستم: معرفی گونه ها به کشور گینه ی نو

پاپوا گینه ی نو ، بعنوان کشوری با کمبود غذا و درآمد پایین مطرح بوده و از نظر جنگل های بارانی و منابع آبی اش مشهور است. حدود ۸۰ درصد از جمعیتش به منابع داخلی کشور از جمله منابع ماهیگیری وابسته اند. تنوع زیستی آب شیرین این کشور با وجود تعداد زیادی زیستگاه و زنجیره غذایی ، به نسبت فقیر است. در سال ۱۹۹۱ میلادی ، دولت این کشور ، برنامه توسعه سازمان ملل متحد و سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) برای بالا بردن تولیدات غذایی ، به دنبال پر کردن این زیستگاه های خالی بودند. این سازمان ها ۱۱ گونه جدید را به حوضه آبریز رودخانه های سپیک^۱ و رامو^۲ معرفی کردند. از ابتدا مشخص گردید که معرفی گونه ها می تواند تأثیر منفی روی تنوع زیستی آبزیان بومی داشته باشد. بنابراین ارزیابی اثرات زیست محیطی (EIA) انجام شد و یک هیأت مشاوره بین المللی برای نظارت بر حسن اجرای آیین نامه شورای بین المللی اکتشاف دریا (ICES) در خصوص معرفی گونه ها تشکیل شد.

¹ Sepik

² Ramu

این پروژه از لحاظ ایجاد جمعیت هایی از اکثریت ماهیان معرفی شده در منابع آبی و نیز در بالا بردن تولیدات و همچنین در دسترس قرار دادن این تولیدات در بسیاری از مناطق این حوضه آبریز موفق بود. به دلیل فقدان دانش بومی در مورد فرآوری بعضی از این گونه های جدید ، مشکلاتی بروز نمود (با پیامدهای منفی در تجارت آنها). این حس در جامعه بوجود آمد که آنها به اندازه کافی مورد مشاوره و همفکری در روند برنامه ریزی قرار نگرفتند و توجه کافی به انتقال فناوری^۱ نشده است.

از نظر اخلاقی ، برای این مردم آسیب پذیر با منابع محدود و ضعف سیاسی ، غذای بیشتر و فرصت های اقتصادی از نظر ارزش مادی فراهم شد ، اما در مقابل ، اکوسیستم و تنوع زیستی بومی این کشور دگرگون شد. اگرچه نگرانی های زیست محیطی توسط یک کمیته مشاوره بین المللی و ارزیابی اثرات ابراز شد ، روند اجرای چنین پروژه هایی می تواند با افزایش مشارکت جوامع محلی در مراحل ابتدایی برنامه ریزی و نیز با مشاوره با آنها در مورد جنبه های اجتماعی و فرهنگی ماهیگیری بهبود یافته و اصلاح شود. در حال حاضر برای پی گیری این فعالیت ها ، دولت پاپوا گینه نو^۲ و سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO) در حال برنامه ریزی هستند که درسهای آموخته شده را بکار ببندند.

مأخذ : FAO, 1997 ، Kolkolo, 2003

¹ Technology transfer

² The Government of Papua New Guinea

این امر به معنای گسترش پایه اطلاعاتی استفاده شده در سیاست ها و تصمیم گیری ها در ساختارهای محلی و منطقه ای برای پوشش جنبه هایی نظیر "عدالت اجتماعی" و "تنوع زیستی" و همچنین داده های با "اهمیت جهانی و میان فرهنگی" است. برای مثال، صیادان و مالکین شناورهایی که در نیمکره شمالی با تجهیزات پیشرفته کار می کنند، ممکن است به اطلاعات محدودی در مورد اینکه چگونه ادوات صید آنها در اکوسیستم تأثیر می گذارد، دسترسی داشته و حتی اطلاعات کمتری در مورد چگونگی فعالیت آنها (برای مثال، سیستم سهمیه بندی، سیستم سوبسید) داشته باشند در حالی که چنین اطلاعاتی می تواند بر معیشت صیادان آفریقایی که ممکن است ناآگاهانه در حال رقابت با آنها باشد، برای رسیدن به عدالت بهتر در سطح منطقه ای یا جهانی حیاتی باشد.

- قدرت بخشیدن: یک سؤال محوری برگرفته از تحلیل اخلاقی این است که حقیقتاً چگونه افراد قادر به انجام کاری یا قادر به زیستن هستند؟ برای تشخیص این موضوع و به منظور اعمال حقوق قانونی، به منابع قابل توجهی مورد نیاز است. قدرت بخشیدن، نیاز به وجود درجاتی از برابری در احتیاجات پایه دارد تا فرصت ها را برای تک تک افراد به جهت بوجود آوردن گزینه های مشخصی در زندگی شان فراهم آورد.

۳-۴- دسترسی انحصاری اخلاق

یک جنبه حائز اهمیت اخلاقی در شیلات، اجتناب از بهره برداری بی رویه و حصول اطمینان از حفظ ذخایر به شیوه ای عادلانه و پایدار و افزایش رفاه افراد جامعه می باشد. بخش اول کلیات این اصل مورد قبول است. اما مناقشات حول مؤثرترین روش دستیابی به توازن بین الزامات بهره برداری پایدار، عدالت (برابری) و هدف بهره‌وری اقتصادی محدود

FAO/D. BARTLEY

یک التزام اخلاقی اساسی در ماهیگیری و شیلات اطمینان از حفاظت ذخایر است.

می شوند. این بحث عمدتاً به چگونه محدود کردن دسترسی (و تخصیص منابع)، متمرکز کردن دسترسی و موارد دیگر بر ماهیت استحقاق، معیارهای تخصیص، اثر مثبت ناشی از کاهش ظرفیت ماهیگیری، ایجاد اجاره داری و ارتقاء موقعیت اقتصادی (بین صاحبان مجاز) مربوط می شود. به پیامدهای اخلاقی نظیر، "رفاه انسانی"، "عدالت اجتماعی (محرومیت)" و "آزادی" یا بصورت ظاهری و سطحی پرداخته شده یا کاملاً فراموش شده اند. این بخش مختصراً مفاهیم اخلاقی دسترسی انحصاری را شرح می دهد (کادر صفحات ۵۰، ۴۹ و ۴۶ و ۴۵ را ملاحظه نمایید).

موضوع تنظیم قوانین مربوط به دسترسی به ذخایر شیلاتی مشترک^۱، اقتصاد و اخلاق را مد نظر قرار می دهد و همه جانبه نگری استدلال اخلاقی را بیان می کند. ماهیت این استدلال، بر پایه های اطلاعاتی گسترده تری تأکید داشته، بطوری که ساز و کارهای تنظیم قوانین را می توان بر حسب اثرشان بر اکوسیستم و رفاه انسان مورد قضاوت قرار داد.

عمده توجیه دسترسی محدود اخلاقی این است که محدود نمودن دسترسی به ذخایر شیلاتی، خردورزی اقتصادی و حفاظتی را تأمین نموده و مزایای کلی برای صاحب حق و برای جامعه را (از طریق درونی سازی هزینه ها) افزایش می دهد.

¹ Fishing resources straddles ... (ذخایر شیلاتی که بین دو یا چند کشور مشترک هستند و بین این کشورها مهاجرت دارند)

این امر به خوبی پذیرفته شده است که تخصیص اعتبارات دراز مدت از طریق حقوق ماهیگیری، انگیزه، مسئولیت پذیری و کارایی مدیریت را در کوتاه مدت و بلند مدت افزایش خواهد داد. دلیل این امر آن است که مباشرت و مالکیت، حقوق و مسئولیت ها، حفاظت و سهمیه بندی، دست در دست هم در تحقق یک سیاست سهمیه بندی موفق مؤثرند (Boncoeur, Garcia, 2004).

بهره وری در تقابل با عدالت اجتماعی:

تجربه ای از کشور ایسلند

تا سال ۱۹۷۶ میلادی، ذخایر شیلاتی کشور ایسلند ضرورتاً "بوسیله ماهیگیری بین المللی و آزاد مورد بهره برداری قرار می گرفت. توسعه آبهای ساحلی ایسلند به محدوده ۲۰۰ مایل، سبب شد تا شناورهای خارجی از مناطق اقتصادی انحصاری (EEZ)^۱ این کشور خارج شوند. به رغم اعلام و تعیین صید کل مجاز^۲ و سهمیه صید (در مورد شگک ماهیان^۳) که از دهه ۱۹۶۰ میلادی لازم الاجرا بود، نشانه های بهره برداری بی رویه، سرمایه گذاری افراطی و ماهیگیری انحصاری وجود داشت.

بر اساس پیشینه ماهیگیری و مقدار صید سه سال قبلی مربوط به سهمیه های معرفی شده، بجز چند مورد استثناء، سهمیه های قابل انتقال اختصاصی (ITQs) تخصیص داده شد (در سال ۱۹۸۴). از سال ۱۹۹۰، یک سیستم یکپارچه سهمیه قابل انتقال اختصاصی (ITQs) عملاً در تمامی صنعت ماهیگیری بصورتی فزاینده و مازاد بر نیاز در سیستم مدیریتی اخیر در خصوص حفاظت از ماهیان جوان (از طریق ایجاد محدودیت در استفاده از ادوات ماهیگیری، نواحی و اندازه ماهی) آغاز شد که هنوز هم تا حد زیادی وجود دارد.

استدلال اصلی برای ITQs، بر اساس نظریه اقتصادی، این است که ایجاد دارایی های خصوصی از طریق حقوق مساقات، بهره وری را بوجود می آورد، ولو اینکه این ادعا در

¹ Exclusive Economic Zone (EEZ)

² Total Allowable Catch (TAC)

³ Herring

زمینه های عمومی تر اقتصاد کلان مورد تردید یا اعتراض قرار گیرد.

تعدادی از پیامدها حتی در مورد توزیع ثروت نمود یافتند و بویژه:

- ضمن بی طرفی تصمیم گیرندگان در مورد سهمیه بندی در همکاری نزدیک بین دولت ، صاحبان شناورها و صیادان مقرر گردید که سایر گروه های اجتماعی ذینفع در این سیستم مانند کارگران صنایع شیلاتی و سایر افراد وابسته به ماهیگیری و شیلات را شامل نگردد،
- شرایط مطلوب دستاوردهای اقتصادی _ اجتماعی برای جوامع ، همچون امکان انتقال سهمیه ها به آنهایی که استطاعت بیشتری دارند ، سبب آشفته گی جوامع صیادی و ضایع شدن معیشت آنها و همچنین تحمیل فشار به مردم برای واگذاری و رها کردن این حرفه شد ،
- محرومیت گروه های اجتماعی که برای امرار معاش خود به ماهیگیری وابسته اند ، به ویژه صاحبان شناورهای صیادی ماهیگیری که مشمول معیارهای سهمیه بندی نمی شود ، همچنین سایر گروه های اجتماعی خارج از صنایع شیلات و ماهیگیری که در سهمیه بندی اولیه دخیل نبوده اند،
- به اشتراک گذاشتن اجاره بها ،
- اثر بر نیروی انسانی ماهیگیر، برای مثال بر شناورهایی که مشمول کاهش سهمیه شدند ، صاحبان شناورها به کارکنان و خدمه قایق ها تحمیل نمودند تا ارزش سهمیه خود را تقسیم نمایند.

مأخذ: FAO, 2001c

هنگام تعیین مالکیت منبع مشترک ، عمده جنبه های اخلاقی به شیوه تصمیم گیری در مورد اینکه چه کسی دسترسی داشته یا نداشته باشد یا چگونه "دغدغه های آزادی دسترسی" را می توان با "عدالت در دسترسی" از طریق "توزیع منافع" متوازن ساخت مربوط می شود.

در این سنت طرفدار آزادی فردی (Schmit, 1990)، تمایز دارایی و مالکیت این است که وقتی افراد صاحب قدرت (مالکیت شخصی) هستند^۱، می توانند آن را در بازار معاوضه کنند. قدرت و مالکیت به واسطه این اعمال جریان دارد. بر همین اساس که از آن بعنوان برهان Coase نام برده می شود، مالکیت منابع با یک سیستم مؤثر معاوضه و یک مکانیسم حل تعارضات باید نتیجه بهینه اقتصادی را تضمین نماید (Coase, 1960).

اما نظریه طرفدار آزادی فردی، به کارگیری معنی دار توانایی های فردی در مقوله اجتماعی، نظیر جوامع ماهیگیری سنتی با شبکه پیچیده تلاش های انسانی چندجانبه را نادیده می گیرند. سیاست سهمیه بندی که بر قدرت های مالکیت شخصی تمرکز می کند، می تواند منجر به بی عدالتی در جوامع شیلاتی شود. در واقع برهان Coase بیان می کند که مالکیت، برابری را تضمین نمی کند و بدین طریق می گوید با بعد اخلاقی توزیع منافع اجتماعی و رفاه انسان رابطه ای ندارد.

چندین روش مشخص در محدود کردن دسترسی، هنگام جابجایی از سهام قابل انتقال فردی به حقوق اشتراکی وجود دارد.

تحت شرایط خاص برخی گروه های اجتماع ممکن است ناعادلانه از مزایایی برخوردار باشند در حالی که سایرین در نهایت فقر (محرومیت) و تنگدستی شدید زندگی کنند.

این تبعیض نتیجه بهره برداری بی رویه و فقدان منابع مادی نیست بلکه به علت چارچوب سازمانی که توسط انسان طراحی شده و نتایج نابرابری دارد، بوجود آمده است.

این جنبه های در معرض خطر عبارتند از:

(۱): بهره مندی حقوق دولتی (حقوق مطلق) در EEZ

(۲): امکان وجود حقوق سنتی (غیر رسمی) که طی سال ها و دهه ها استفاده وضع شده است (حق

عمری^۲ مادام العمر)،

¹ Self-ownership

² Usufruct

(۳): ساختار اجتماعی و سیستم قدرت که در آن سهمیه بندی های سنتی و جدید صورت می گیرد، وجود یا فقدان اتفاق نظر در مورد این سهمیه بندی ها.

(۴): یکی از شکل های حقوق مالکیت فردی در ماهیگیری که بطور گسترده و وسیع مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته، سهمیه قابل انتقال اشخاص (ITQs) است. از نظر اخلاقی، امکان طراحی و اجرای سیستم ITQ به چندین شیوه میسر است و چندین حالت برای تناسب سیستم با منابع، شرایط و بافت اقتصادی _ اجتماعی وجود دارد.

از نظر تئوری، قوی ترین و پر بازده ترین مقررات حقوق مالکیت (که منجر به حداکثر بازده اقتصادی بلند مدت می شود)، حقوقی است که کمترین محرومیت در عملیات تجاری داشته باشد. اما ممکن است الزامی برای برطرف کردن نیازهای گروه های خاص آسیب پذیر و محروم یا رسیدن به جامعه خاص یا اهداف جمعیت شناسی یک ماهیت اخلاقی وجود داشته باشد.

برای این منظور ممکن است ضرورت داشته باشد تا راندمان اقتصادی کمتر از "حداکثر" باشد. در این خصوص به چند مثال می توان اشاره کرد:

- (۱): ایجاد محدودیت در انتقال مالکیت، برای تنظیم تمرکز مالکیت سهمیه.
- (۲): تنفیذ اختیار برای اجاره دادن (نه فروش) حق بهره بردار، برای جلوگیری از جابجایی گروه های غیر ذینفع.
- (۳): محدود کردن مالکیت خارجی.

بهره‌وری در تقابل با هزینه‌ها و برابری اجتماعی:

تجربه ای از تاسمانی

در اواسط سالهای دهه ۱۹۸۰ میلادی، تاسمانیا استرالیا، با مشکل صید بی رویه مواجه شد. یک رژیم مدیریتی جدید بر اساس حقوق دسترسی و توزیع سهمیه صید کل مجاز^۱ (TAC) به سرعت ایجاد گردید. این رژیم مدیریتی جدید، صید ماهی گیش^۲، خرچنگ گول پیکر^۳، شاه میگوی صخره ای^۴ و صدف آبالون^۵ را یکی پس از دیگری پوشش داد. سهمیه صید اختصاصی به هریک از صیادان موجود واگذار گردید. معیارهای در نظر گرفته شده برای تخصیص این سهمیه‌ها برای انواع صید متفاوت بود اما هدف از این تدبیر، محدود کردن صید و امکان دسترسی یکسان صیادان موجود و اصلاح قابلیت‌ها برای برنامه ریزی بود. مزایای این روش عبارت بودند از: ۱- اصلاح و بهبود نظارت و انعطاف در بهره برداری، ۲- نرخ صید بالا برای ماهیگیری تفریحی، ۳- بهبود حفاظت به منظور افزایش TAC.

جامعه ماهیگیران محلی نگران این موضوع بودند که این وضعیت را باید تا دو دهه بعد ادامه دهند، برای مثال درخصوص کاهش کارکنان شاغل محلی و تمرکز منافع حاصل از ماهیگیری. نگرانی اخیر بخصوص توسط حامیان اصول تخصیص سهمیه بندی مساوی ابراز گردید. سایرین نیز استدلالاتی را در این مورد بیان می نمودند که میزان سهمیه اولیه باید با توجه به پیشینه صید ماهیگیران در زمانهای گذشته مشخص گردد.

رژیم جدید ماهیگیری منجر به بوجود آمدن هزینه‌های اجتماعی بلافاصله در سال‌های پس از اجرای تصمیم جدید گردید.

¹ Total Allowable Catch (TAC)

² Jack Mackerel

³ Giant crab

⁴ Rock lobster

⁵ Abalone

بعضی از ماهیگیران ، این صنعت را رها کردند. اینها ادعا داشتند که مجبور به این کار شده اند تا هنگامی که سهمیه هایشان کاهش و درآمدها نیز بصورت غیر اقتصادی کم شد و تا حدی که این میزان TAC برای حفاظت از ذخایر کاهش داده شود. این روند بین صنعت و جوامع متکی به آن شکاف هایی بوجود آورد.

دو دهه بعد ، درآمدهای بالای افرادی که با همان سهمیه باقی ماندند ، مشهود شد (بعنوان نتیجه موفقیت رژیم مدیریتی جدید) و فقدان الزام برای صنعت به منظور پرداختن اجاره بهای ذخایر هنوز بعنوان مسائل قابل بحث ادامه دارد.

ماخذ : FAO, 2001 d

یک تجزیه و تحلیل اخلاقی باید اثرات دسترسی محدود را نه تنها در مورد افراد بلکه در مورد جوامع منطقه ای و کل جامعه خطاب قرار دهد. طراحی یک برنامه سازمانی برای محدود کردن دسترسی در یک بخش باید به تفاوت های موجود بین ماهیگیری و شیلات و جوامع شیلاتی حساس باشد و اطمینان حاصل کند که این رقابت اجتناب ناپذیر ، منصفانه است.

برای مثال در رابطه با دسترسی به سرمایه ، ماهیگیری صنعتی به اعتبار سازمانی با سود کم و وام های توسعه سوبسیدی دسترسی دارد ، در حالی که ماهیگیری سنتی فقط به اعتبار غیر رسمی از طریق واسطه ها یا اعضای خانواده با نرخ بهره بالاتر دسترسی دارد. بنابراین حمایت سازمانی از ماهیگیران در مقیاس زیاد ، دچار انحراف شده است.

توجیه ارائه شده برای چنین برنامه ای این است که ماهیگیری در مقیاس کلان سودمندتر بوده و در رشد اقتصاد سهم بیشتری دارد و بدینوسیله اقتصاد با این مقیاس ، ایجاد زیر ساخت ها را ممکن می سازد. چنین دیدگاه باریک تعریف شده از بهره وری ، برای یک خط مشی ، یک ضرورت بود ولی کافی نیست. عدالت (برابری) نیز کلیدی برای پایداری است و استقلال و خودگردانی اقتصادی یکی از ابزارهای حصول اطمینان از آن است.

نمونه های ارائه شده در داخل کادرهای تیره صفحات این فصل ، مثال هایی از تعارض بین بهره وری و هزینه های اجتماعی و عدالت را بیان نموده است.

۴-۴- اخلاق ، سازمان ها و تصمیمات

یکی از مهمترین چالش هایی که مدیریت شیلاتی پیشرفته با آن مواجه است ، حصول اطمینان از این است که مکانیسم های سازمانی جدید و تصمیمات اتخاذ شده برای اجرای آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه ، نابرابری ها و عدم تقارنی را که تاکنون وجود داشته را افزایش ندهد یا شرایط جدیدی را بوجود آورد که نیازمند سازگاری مصالحه بخش های آسیب پذیر این منطقه یا جامعه شود. با فرآیند تحول به سوی توسعه ماهیگیری مسئولانه ، در مقوله کاهش فرصت های جایگزین، نگرانی فزاینده ای در مورد پیامدهای ناعادلانه بالقوه اجتماعی وجود دارد.

این امر می تواند از مؤسسات جدیدی بوجود آید که در یک عرصه دارای عدم تقارن هستند (برای مثال در دسترسی به بازارها و سرمایه) و تفاوت های شدید (برای مثال بین انواع و مقیاس های مختلف ماهیگیری و جوامع ماهیگیری) ناشی شود. نتایج این فرآیند تغییر ، توسط محیط سازمانی تعیین می شود. افراد ممکن است سرنوشت خود را در نتیجه وجود نهاده های جدیدی (نظیر حقوق ، فرآیندها ، یا سیاست ها) که توسط افراد دیگر طراحی شده ، بیش از هرگونه محدودیت ذاتی طبیعی ، محکوم به رعایت هنجارهای ناقص غیررسمی یا آداب اجتماعی غیر قابل تغییر ببینند.

بنابراین یک بخش مهم تحلیل اخلاقی ، ارزیابی فرآیند شفاف سازی اجراء و بکارگیری ابزارهای جدید ، ساختارها ، سیستم های حقوق و ... می باشد، بطوریکه برخی افراد یا گروه های اجتماعی خود را قربانی عدوانی تحکم و سلطه یا تبعیض ناحق می بینند. لازم است یک روال تصمیم گیری منطقی و قابل قبول برای تعیین شیوه ای مد نظر قرار گیرد که در آن دغدغه های رقابتی وجود دارد (Rawls, 1951). این تحلیل اخلاقی را می توان از طریق استفاده از ماتریس اخلاقی به صورت مستدل مد نظر قرار داد (Mepham, 2000) (به جدول صفحه ۴۸ نگاه کنید).

جدول: ماتریس اخلاقی برای تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلات^۱

هدف های مربوط به :			موضوع
عدالت	آزادی (خود اتکایی)	رفاه (بهبودی)	
نظارت و رغبت از سوی نهادهای بشری	نگهداری ظرفیت برای تغییر، قابلیت ارتجاع	یکپارچگی اکوسیستم، حفاظت از زیستگاه و تنوع زیستی	اکوسیستم
شرایط منصفانه برای تکثیر	فقدان موانع برای مهاجرت	حفاظت از ذخایر ژنتیک، رفاه جانوری	ذخایر ماهی
تساوی حقوق در بخش های مختلف (در مورد مالیات و مقررات)، دسترسی به محاکم قضایی	آزادی مشروط برای عمل	امکان ادامه زندگی از نظر اقتصادی، توسعه پایدار، ایمنی در روی شناور	ماهگیری و شیلات
رفتار منصفانه و بی طرفانه در تجارت و قانون، دسترسی منصفانه به منابع، غرامت	آزادی برای تغییر یا عدم تغییر، اختیار دادن، هویت فرهنگی	درآمد مکفی و شرایط کاری، ریشه کن کردن فقر، تنوع فرهنگی	صیادان و جوامع آنها
تسهیم منصفانه منابع، حل و فصل مناقشات	رقابت آزاد	حذف یا کاهش پیامدهای خارجی ناشی از ماهگیری	سایر بهره برداران
امکان دسترسی یکسان به غذا، فقدان موانع برای تجارت، تساوی حقوق در بخش های مختلف	در دسترس بودن گزینه ها (مثل علائم و نشانه ها)	سالم، مغذی، غذای قابل خریداری، بهره وری اجتماعی	مصرف کنندگان
شفافیت، پاسخگویی، مسئولیت پذیری، از نظر افتادگی عمومی	قابلیت تصمیم گیری، مشارکت آزاد در سنجش عمومی	وجود گزینه های خط مشی جایگزین	سیاستگذاران

^۱ این ماتریس مؤلفه های بخش ماهگیری (ردیف افقی) و سه اصل بنیادی اخلاقی (ردیف عمودی) را نشان می دهد. محتوای این ماتریس فقط بعنوان شاخص بوده و مورد به مورد باید توسعه یابد.

۵-۴- اخلاقیات و ارتباطات متقابل

تأثیرات فرامرزی و سایر ارتباطات متقابل بخصوص وقتی که کاملاً "مشهود نیستند"، ممکن است موجب بوجود آمدن پیامدهای اخلاقی شوند. برای مثال، کشتی های صنعتی که سعی در جبران کسری منابع (کم بودن صیدشان) را دارند، ممکن است به طور فزاینده ای به نواحی ساحلی تجاوز کنند که قبلاً "توسط ماهیگیران سنتی مورد بهره برداری قرار می گرفته یا به ماهیگیران سنتی اختصاص داده شده بود. به این ترتیب آنها منابع را از بین برده، به زیستگاه های حاصلخیز آسیب می رسانند و ادوات ماهیگیری را نابود می کنند و منجر به وقوع تصادفات می شوند. این پیامدها موجب افزایش هزینه بر دوش جوامع فقیر (برای تعویض ابزار) می شوند. تبعات دیگر این وضعیت می تواند خسارت جدی به معیشت مردم و افزایش قابل توجه در به مخاطره افتادن زندگی انسان ها باشد.

بعلاوه، ممکن است ماهیگیران صنعتی قیمت های نهاده های صیادی را افزایش دهند و صید و تخلیه انبوه آنها ممکن است سبب کاهش قیمت و کم ارزش شدن ماهی شود. این وضعیت، سود عرضه کننده نهاده ها را افزایش و قیمت را برای مصرف کنندگان کاهش می دهد. اما ممکن است هزینه های ماهیگیران سنتی را افزایش و درآمدها را کاهش دهد و بدین ترتیب توان رقابت آنها را کاهش داده و آنها را به حاشیه کشانده یا کم بازده ترین آنها را جایگزین نماید. در کشورها و مناطق مختلف جهان تفاوت های عمده ای در شیوه تقابل عوامل اقتصادی، تجاری، اجتماعی و سیاسی وجود دارد و اثرات متقابل آنها می تواند تبعات ناخوشایندی داشته باشد.

FAO / 21887/G. BZZARRI

صنعتی و جهانی شدن اقتصاد ممکن است پیامدهای اخلاقی در شیلات را افزایش دهد.

برای مثال ، فناوری پیشرفته شیلاتی ، جهانی شدن تجارت ، افزایش شهرنشینی و صنعتی شدن ماهیگیری موجب جابجایی قدرت از ماهیگیران سنتی به صنعتی و از صیادان به خرده فروشان شود (Friis, 1996). این جابجایی قدرت با بهره برداری بی رویه از منابع و نیز ترویج وجود نشانه هایی از ظرفیت افراطی^۱ از جهان توسعه یافته به جهان در حال توسعه همراه بوده است.

این امر یقیناً " اثرات مثبتی در هر دو جهت بوجود آورده ولی برای ماهیگیران روستایی و سنتی در بسیاری از نواحی جهان ، اغلب تبعات و نتایج نامطلوبی به همراه داشته است. بنابراین بهره وری بی رویه محلی و تنگنای اقتصادی و اجتماعی می تواند به دلیل قدرت و توانایی ساختارهای داخلی و بین المللی ، خارج از محدوده جوامع ماهیگیری باشد. این امر تقویت مکانیسم های ایجاد توازن در مزایا و حل مشکلات ، هم در سطح داخلی و جهانی را طلب می کند.

تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلاتی باید صراحتاً " این مطلب را مورد بررسی قرار دهد که آیا فرآیند به حاشیه کشاندن (صیادان) توسط محیط شیلاتی امکان پذیر بوده یا حتی هدایت می شود یا خیر. محیط های جوامع ناکارآمد را می توان از طریق سیاست های غیراصولی ملی در توسعه ساحلی ، بازار سرمایه نابسامان یا بکارگیری قوانین و مقررات ناعادلانه تجارت بین الملل مشخص نمود. در یک تحلیل و ارزیابی باید مشخص شود که آیا در بازار ، بویژه بازارهای سرمایه با دسترسی نامتوازن به اعتبار و یارانه ها ، عدالت و برابری رعایت می شود یا خیر و همچنین می بایست

¹ Overcapacity syndrome

پرسیده شود آیا عنایت و توجه لازم جهت ایجاد فرصت های شغلی صیادان بیکار (جابجا شده) صورت گرفته است؟
افزایش رقابت و به انزوا کشاندن می تواند از تبعات جهانی شدن و پیشرفت فناوری و همچنین تغییرات در موارد ذیل باشد :

۱. الگوهای تجاری

۲. نهادها (برای مثال در مورد حقوق ماهیگیری)

۳. شرایط دسترسی به منابع مالی و غیره

چون اغلب ماهیگیری سنتی ، از سازماندهی کمتر ، نفوذ سیاسی کمتر ، کمتر به حساب آمدن و انعطاف اقتصادی کمتر و نیز پراکندگی جغرافیایی یا انزوای بیشتری برخوردار است و رقابت آن با ماهیگیری صنعتی ، روز به روز دشوارتر می شود.
از اینرو اولویت سازمان های غیر دولتی (NGO ها) ، باید در جهت تقویت حضور فعال واحدهای کوچک ماهیگیری و همچنین پیوستگی بیشتر آنها از طریق تداوم مشاوره های عمومی و حضور مؤثرتر در تصمیم گیری زیربخش باشد.

۶-۴- اطلاعات ، گفتمان و سیاست گذاری اخلاقی

اگر تفاوت و تبعیض در دسترسی افراد به ابزارهای پایه (ی عمومی) و خدمات به دلیل نابرابری سیستماتیک در توزیع سرمایه یا بازار وجود دارد ، موضوع ادعای افراد کم درآمد و فقیر باید بطور جدی و خاص مورد بررسی قرار گیرد (Rawls, 1971, Dasgupta, 2001).
حصول اطمینان از کفایت و مناسب بودن سیاست ها از این منظر چالش برانگیز است . موضوع اصلی آگاهی عمومی ، حضور و مشارکت مردمی و مذاکره محور اصلی در زمینه برابری است.
سهولت دسترسی گسترده به "اطلاعات کیفی" و "گفتمان مؤثر" ، بخشی از این راه حل است.

اطلاعات با کیفیت، که به سادگی در دسترس است و نیز گفتمان تأثیر گذار، به برقراری برابری و تساوی حقوق کمک می کند.

اطلاعات با کیفیت بالا و رایگان باید آزادانه در اختیار سهامداران و افراد ذینفع (شامل عموم مردم در مقیاس وسیع) قرار گیرد تا سهم و همکاری آنها افزایش یافته و پاسخگویی ارتقاء یابد و منجر به اتخاذ سیاست های جامع تر و اقدامات مطمئن تر از سوی مراجع ذیصلاح مدیریت شیلاتی گردد.

نمی توان بیش از حد براهمیت به اشتراک گذاشتن اطلاعات و مکانیسم سیاست گذاری شفاف همچون رسانه های آزاد و مستقل تأکید نمود. تجزیه و تحلیل اخلاقی شیلاتی بجای تجزیه و تحلیل اقتصادی سنتی با تأکید بر حوزه های اجتماعی و بوم شناسی به بنیاد اطلاعاتی وسیعتر نیاز دارد. مشکلاتی که این مورد در اثر کمبود اطلاعات و عدم اطمینان و خطر پذیری بوجود می آورد، مشابه مواردی است که در رابطه با انتقال از رویکرد سنتی به رویکرد اکوسیستمی در ماهیگیری و شیلات راجع به آن بحث شد (FAO, 2003 a; FAO, 2003 b). در هر دو مورد با توجه به میزان خطرپذیری، باید مسیری احتیاط گرایانه اختیار شود. "بحث باز و آزاد" یک مؤلفه اساسی در فرآیند توسعه سیاسی برای حصول اطمینان از این امر است که سیاست ها و رویه ها، مورد پذیرش افرادی هستند که از آن سیاست ها تأثیر می پذیرند. یک گفتمان باز فارغ از حاکمیت و برتری (Habermas, 1990) که نیازمند دوری از فریب و نیرنگ افراد ذیربط است باید:

- به اطلاعات مربوطه و فرصت های گفتگو به یک میزان دسترسی داشته باشند.
- بتوانند آزادانه و از روی اعتماد، عقاید، دغدغه ها و علایق خود را بیان کنند.
- مقررات اصلی ارتباط را با هدف درک متقابل به جای برتری استراتژیک و دستکاری آن رعایت کنند.

اگر شرایط و نحوه کار بدین منوال برقرار باشد، شرکت کنندگان می توانند سیاست های موجود را زیر سؤال ببرند و بین آنهایی که دیدگاه های تنگ نظرانه و خودخواهانه دارند و افرادی که دغدغه عامه مردم را دارند بخوبی تشخیص دهند.

گردهمایی های عمومی که در آنها مردم دغدغه های خود را مستقیماً از طریق سازمانهای غیر دولتی یا رسانه ها ابراز می کنند ، حائز اهمیت هستند زیرا احتمال تحقق نتیجه گفتگوی عمومی بیشتر خواهد بود. این امر بدان معنی است که روند و رویه سیاست های در دست اجراء از لحاظ آیین نامه ای نقادانه باید مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد:

آیا این سیاست ها در گفتگوی آزاد توسط افراد ذینفع پذیرفته خواهد شد ؟

فصل پنجم : نتیجه گیری

جنبه های اخلاقی شیلات ابعاد متعددی دارد ، اما پیامدهای اصلی آن ، شامل صید بی رویه در راستای فقر ، امنیت غذایی ، سلامت غذایی و تخریب اکوسیستم می شود.

هر کدام از موارد فوق را می توان به زیرمجموعه های مربوطه تقسیم نمود. برای نمونه :

تغییر یا دستکاری ژنتیک موجودات زنده ، معرفی گونه های غیربومی^۱ ، حفاظت از گونه های در معرض خطر یا علامت گذاری شده ، کنار گذاشتن آداب و رسوم ، پایداری فرهنگی ، به اشتراک گذاشتن دانش ، اثرات فرامرزی ، آلودگی غذا و سلامت را می توان نام برد.

این بررسی ، به بعضی از پیامدهای اخلاقی اصلی در ماهیگیری و شیلات و الزامات اخلاقی مربوط به آنها پرداخته است. این پیامدها براساس دغدغه های اولیه انسان و اصول بنیادی اخلاق زیستی تشخیص داده شده و شیوه جامع نگر استدلال اخلاقی را مورد بحث قرار داده است. گرچه مراقبت از اکوسیستم ها بسیار حائز اهمیت می باشد ، ولی تأکید این بررسی بر شیوه هایی استوار است که فعالیت ها و سیاست های شیلاتی را متأثر کرده و با علایق بشری و معیشت انسان در تعارض بوده یا سبب پایداری آن می شود. این امر در ارزیابی کلی سیاست های شیلاتی یک بهم پیوستگی در اجزای استدلالات اخلاقی را فرا می خواند.

در تجزیه و تحلیل توسعه سیاست های شیلاتی و تصمیم سازی ها ، درک اینکه چه نوع اطلاعات اخلاقی مرتبط باید وجود داشته باشد از اهمیت اساسی برخوردار است و در این راستا اطلاعات پایه ، تجزیه و تحلیل اقتصادی را با درک عمیق تر از دغدغه های انسانی و بهره های اجتماعی وسعت می بخشد.

¹ Alien species

رویکرد اخلاقی سبب تشویق مشارکت شده و پیشنهاد می نماید که کیفیت اخلاقی یک اقدام پیشنهادی، باید از طریق ارائه آن در گفتگوی باز و آزاد عمومی مورد ارزیابی قرار گیرد. تبادل آزاد اطلاعات، آگاهی عمومی، بیان، شفافیت و اعتماد پذیری را همچنین مورد تأکید قرار می دهد. به منظور پیشرفت بیشتر به سمت ماهیگیری مسئولانه، ضروری است به آنچه مردم می توانند انجام دهند و به آن دست یابند تأکید شود و ورای ملاحظات و دغدغه های صرفاً مادی، بر دغدغه های اخلاقی رفاه، آزادی و عدالت تأکید گردد.

یک رویکرد اخلاقی ضرورتاً "به مقوله های فرهنگی مخصوص به خود مربوط می شود. دیدگاه جهانی اخلاقی بتدریج در حال پدیدار شدن است. اخلاق زیست محیطی با پذیرش و اجرای کنفرانس تنوع زیستی شکل گرفت. در شیلات و ماهیگیری، آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد (FAO)، به طرز استادانه ای با استفاده از نظریات فنی، اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تدوین شده که شاید پیشرفته ترین و کاملترین چارچوب و مرجع اخلاق زیست محیطی در شیلات و ماهیگیری برای مردم جهان باشد. در این مقوله، تحلیل اخلاقی اجرای آیین نامه ماهیگیری مسئولانه، بیشتر به تغییرات مهم بیرونی و درونی بخش ماهیگیری جهان ارتباط دارد که در مسیر تکامل به سوی مسئولانه تر شدن شیلات و ماهیگیری اتفاق می افتند.

چنین تجزیه و تحلیلی، نیاز به بذل توجه ویژه ای به موارد ذیل دارد:

۱. الگوهای توزیع تنش ها و مزیت ها
۲. روشهای گفتمان، مشارکت و حل تعارضات و
۳. ساختارهای قدرت سیاسی و اجتماعی موجود.

منابع

Chong, K.C. 1994. Labour absorption in fisheries: inevitable trends and prospects in employment creation. *Socio-economic issues in coastal fisheries management*, pp. 49–63. RAPA Publication 1994/8 (proceedings of the IPFC Symposium held in conjunction with the Twenty-fourth Session of IPFC, 23–26 November 1993, Bangkok). Bangkok, IPFC.

Coase, R. 1960. The problem of social cost. *J. Law Econ.*, 3(1): 1–44.

Cochrane, K.L. 2000. Reconciling sustainability, economic efficiency and equity in fisheries: the one that got away? *Fish. Fish.*, 1: 3–21.

Dasgupta, P. 2001. *Human well-being and the natural environment*. Oxford, Clarendon Press.

FAO. 1993. *Marine fisheries and the law of the sea: a decade of change*. Special chapter (revised) of *The State of Food and Agriculture 1992*. FAO Fisheries Circulars No. 853. Rome.

FAO. 1997. *Fisheries Improvement by Stocking at High Altitudes for Inland Development (FISHAID) Project, Papua New Guinea*. FI:PNG/93/007 Terminal Report. Rome.

FAO. 2001a. *Ethical issues in food and agriculture*. FAO Ethics Series No. 1. Rome.

FAO. 2001b. *Genetically modified organisms, consumers, food safety and the environment*. FAO Ethics Series No. 2. Rome.

FAO. 2001c. *Case studies on the allocation of transferable quota rights in fisheries*, edited by R. Shotton. FAO Fisheries Technical Paper No. 411. Rome.

FAO. 2001d. *The initial allocation of individual transferable quotas in the Tasmanian rock lobster and abalone fisheries*, by W. Ford & D. Nicol. In *FAO, Case studies on the allocation of transferable quota rights in fisheries*, edited by R. Shotton, pp. 171–186. FAO Fisheries Technical Paper No. 411. Rome.

FAO. 2002. *The State of World Fisheries and Aquaculture 2002*. Rome.

FAO. 2003a. *Fisheries management: 2. The ecosystem approach to fisheries*. FAO Technical Guidelines for Responsible Fisheries, 4(Suppl. 2). Rome.

FAO. 2003b. *The ecosystem approach to fisheries: issues, terminology, principles, institutional foundations, implementation and outlook*, by S.M. Garcia, A.

Zerbi, C. Aliaume, T. Do Chi & G. Lasserre. FAO Fisheries Technical Paper No. 443. Rome.

FAO. 2004. The State of World Fisheries and Aquaculture 2004. Rome.

FAO. 2005a. Review of the state of world fishery resources in 2003: marine fisheries, by S.M. Garcia, I. De Leiva Moreno & R.J.R. Grainger. FAO Fisheries Technical Paper No. 457. Rome.

FAO. 2005b. Discarding in the world's marine fisheries: an update, by K. Kelleher. FAO Fisheries Technical Paper No. 470. Rome.

FAO/WHO. 2003. Report of the FAO/WHO Expert Consultation on the Safety Assessment of Foods Derived from Genetically Modified Animals, including Fish, Rome, 17–21 November 2003. Rome, FAO.

Friis, P. 1996. The European fishing industry: deregulation and the market. In K. Crean & D. Symes, eds. Fisheries management in crisis, pp. 175–186. Oxford, UK, Fishing News Books.

Garcia, S.M. & Boncoeur, J. 2004. Allocation and conservation of ocean fishery resources: connecting rights and responsibilities. Paper presented at the Fourth World Fisheries Congress, Vancouver, Canada, May 2004.

Garcia, S.M. & Newton, C. 1997. Current situation, trends, and prospects in world capture fisheries. In E.K. Pikitch, D.D. Huppert & M.P. Sissenwine, eds. Global trends: fisheries management, pp. 2–27. Proceedings of the American Fisheries Society Symposium 20, Seattle, USA, 14–16 June 1994. Bethesda, USA, American Fisheries Society.

Habermas, J. 1990. Moral consciousness and communicative action. Trans. C. Lenhardt & S.W. Nicholsen. Cambridge, UK, Policy Press.

Kolkolo, U. 2003. Possible elements for a future project to assess the impact of the FISHAID Project in the Sepik and Ramu Catchments, Papua New Guinea. FAO Field Report. (Unpublished)

Mephram, B. 2000. A framework for the ethical analysis of novel foods: the ethical matrix. *J. Agr. Environ. Ethic.*, 12: 165–176.

Milazzo, M. 1998. Subsidies in world fisheries: a re-examination. World Bank Technical Paper No. 406, Fisheries Series. Washington, DC, World Bank.

NMFS (National Marine Fisheries Service). 2004. Annual Report to Congress on the Status of U.S. Fisheries – 2003. Silver Spring, USA, United States Department of Commerce National Oceanic and Atmospheric Administration.

Nussbaum, M.C. & Sen, A., eds. 1993. The quality of life. Oxford, UK, Oxford University Press.

Rawls, J. 1951. Outline of a decision procedure for ethics. *Philos. Rev.*, 60: 177-197.

Rawls, J. 1971. A theory of justice. Oxford, UK, Oxford University Press.

Schmidtz, D. 1990. When is original appropriation required? *Monist*, 73/4:504–518.

Sen, A. 1985. Commodities and capabilities. Delhi, India, Oxford University Press.

ماه‌گیری مسئولانه. مجموعه مقالات هفتمین کنفرانس ملی شیلات ایران. ۱۳۷۷. شرکت سهامی شیلات ایران. چاپ طلوع آزادی. تهران. ۳۴۵ص.

FAO/17230/S. JAYARAJ

در قرن بیست و یکم، ابعاد معیارهای اخلاقی، بعنوان یک ارزش تلقی خواهد شد و به یکپارچگی با ابعاد متعارف بیشتری از فعالیت های شیلاتی FAO نیاز خواهد داشت

قطعه‌نامه هفتمین کنفرانس ملی شیلات ایران

«ماهگیری مسئولانه»

۲۹ بهمن ماه ۱۳۷۶

تالار علامه امینی دانشگاه تهران

شرکت کنندگان در این گردهمایی با عنایت به آیه مبارکه « ظهر الفساد فی البر و البحر بما کسبت ایدی الناس » عزم راسخ و جدی خود را جهت تحقق موارد زیر به عنوان تضمین اجراء و استمرار نگرش ماهیگیری مسئولانه در سطح کشور و منطقه ، اعلام می دارند:

۱. ذخایر آبزیان به منزله انفال و ثروت عمومی محسوب شده و حفظ و حراست از بقاء و پایداری آنان بر عهده و ذمه تمامی دست اندرکاران ، بهره برداران و بهره وران است.

۲. اکوسیستم ، به منزله خانه و کاشانه آبزیان است. بهره برداران باید به بهترین نحو در حفظ و سلامت آن کوشیده ، کلیه تمهیدات لازم در جهت پایداری و استمرار آن را به کار گیرند.

۳. در مجموعه زنجیره بهره برداری ، مدیران و مسئولان مربوط ، اهرمهای اصلی سیاستگذاری را تشکیل می دهند. لذا مدیریت ماهیگیری در سطح کشور باید به منظور افزایش امنیت غذایی ، کاهش فقر و توسعه پایدار ماهیگیری برای نسل حاضر و آتی، در جهت افزایش کمی و کیفی و حفظ تنوع زیستی تلاش نماید. اقدامات مدیریتی نمی باید صرفاً " معطوف به حفظ گونه های با ارزش اقتصادی گردد ، بلکه می باید در بر گیرنده حفظ اکوسیستم تمامی گونه های دیگر و خود آنها نیز باشد.

۴. مسئولان و دست اندرکاران باید با حفظ و رعایت موازین زیست محیطی، ضمن بهره برداری بهینه، تصمیمات و اقداماتی را اتخاذ نمایند که مانع از صید بی رویه و بهره برداری بیش از حد توان تولید شده و در جهت منطبق ساختن تلاشهای صیادی با ظرفیت بازدهی ذخایر آبی و بهره برداری پایدار از آنها، به اتخاذ اقدامات مؤثر و مدیریت ماهیگیری پردازند.
۵. تصمیمات مربوط به مدیریت و حفظ ذخایر آبی باید بر اساس بهترین شواهد علمی موجود اتخاذ گردد و در انجام این کار باید اطلاعات پیشینه و موجود مربوط به ذخایر و زیستگاه های آنها و همچنین عوامل زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی مربوطه نیز مد نظر قرار گیرد.
۶. تحقق و استمرار اعمال ماهیگیری مسئولانه در گرو هماهنگی بین کلیه نهادهای مسئول و واحدهای بهره بردار می باشد، لذا می باید جهت ارتقاء بهبود دانش علمی و اطلاعات فنی، خود به گردآوری و تبادل اطلاعات پردازند و تحقیقات را در صدر برنامه های خود قرار دهند.
۷. به منظور حفظ تنوع زیستی، ساختار جمعیتی و اکوسیستم آبریان و همچنین به منظور حفظ کیفیت آبریان باید تا حد امکان از ابزارهای صید انتخابی با ابعاد استاندارد و روشهای عاری از خطرات زیست محیطی استفاده کرد. به همین منظور می باید قبل از بکارگیری هر نوع وسیله و یا روش صید، اثرات وارده به زیستگاه و محیط زیست آبریان مورد ارزیابی قرار گیرد.
۸. بهره برداران از اکوسیستم آبریان، می باید صید اصلی و هدفمند خود را به نحوی انجام دهند که از صید ناخواسته دیگر گونه ها، خصوصاً "گونه هایی که حفظ نسل و ارزش های ژنتیک آنها در اولویت قرار داشته و جزو گونه های حمایت شده و یا حفاظت شده می باشند، پرهیز شود. هدایت و نظارت صحیح این مورد که در محدوده فعالیت های مدیریت مسئول شیلاتی است، از وظایف مدیریت شیلات کشور است.

۹. برداشت، جابجایی، عمل آوری و توزیع محصولات آبرزی باید به گونه ای صورت گیرد که ضمن حفظ ارزش غذایی و کیفیت محصولات، میزان ضایعات و تأثیرات منفی بر محیط زیست و بهداشت را به حداقل برساند.

۱۰. در نگرش ماهیگیری مسئولانه، لازم است تمام زیستگاه ها و اکوسیستم های حساس و آسیب پذیر آبهای شور، شیرین و لب شور از قبیل خورها، تالابها، دریا، دریاچه ها، رودخانه ها، مناطق جزر و مدی، جنگلهای حرّاً و مناطق تخم ریزی و نوزادگاه های آبرزیان مورد حفاظت قرار گرفته و در صورت نیاز، حتی الامکان مورد بازسازی قرار گیرند.

۱۱. کلیه فعالیتهای تجاری آبرزیان در سطح ملی و بین المللی نباید تأثیر مخرب بر محیط زیست و آبرزیان داشته باشد. بهره برداران باید تلاش نمایند تا سیاستها، برنامه ها و رویه اجرایی آنها در عرصه تجارت آبرزیان و محصولات شیلاتی منجر به ایجاد مانعی در راه تجارت نگردیده و تأثیر مخربی از لحاظ زیست محیطی، اجتماعی و تغذیه ای بوجود نیاورد.

۱۲. کلیه نهادهای ذیربط داخلی، می باید به منظور اعمال مدیریت بهینه و پایدار بر ذخایر شیلاتی و بهره برداری معقول از آنها، با یکدیگر هماهنگی و همکاری نموده و اختلافات و تقابلات خود را با صرف وقت و مطالعه علمی کافی و با اولویت حفظ ذخایر و اکوسیستم آبرزیان، حل و فصل نمایند.

۱۳. کلیه نهادهای مسئول و تشکل های صنفی مرتبط با وقوف کامل از اهمیت فوق العاده ماهیگیران و آبرزی پروران و درک آنها از مسئله حفظ و مدیریت ذخایر آبرزی که بدان متکی هستند، می باید در جهت بسط آگاهی های مربوط به ماهیگیری مسئولانه از طریق تشکیل دوره های آموزشی و ترویجی تلاش نمایند. همچنین با اعمال تمهیدات مناسب، سطح آگاهی های جامعه، خصوصاً جوامع وابسته به فعالیت های صید و صیادی را ارتقاء دهند.

۱۴. آبرزی پروری و ماهیگیری متکی به تکثیر و پرورش، می باید به عنوان وسیله ای جهت افزایش تولید، ایجاد تنوع در عادات غذایی و افزایش درآمد قلمداد شود، لذا باید اطمینان حاصل نمود که خصوصاً "جهت کاستن اثرات مخرب ورود گونه های غیر بومی و یا گونه های تغییر یافته ژنتیکی مورد استفاده در آبرزی پروری و همچنین جلوگیری از برهم زدن تعادل و یکپارچگی اکوسیستم، اقدامات و تمهیدات لازم بعمل آید. میزان تأثیرات نامطلوب زیست محیطی و منطقه ای ناچیز و یا به حداقل برسد. این امر مستلزم انجام تحقیق و بررسی، بهره گیری از نظرات دیگران و تدوین خط مشی ها و سیاست های توسعه ای کوتاه مدت و دراز مدت با هماهنگی نهادهای مربوطه و مجامع علمی است.

۱۵. تمام نهادهای مسئول و درگیر خصوصاً "شیلات ایران، می باید بر اساس خط مشی و چهارچوب سازمانی و قانونی صحیح، در جهت حفظ و بهره برداری پایدار از ذخایر آبرزیان اقدام نماید. اقدامات مدیریتی و حفاظتی که در سطوح منطقه ای، زیرمنطقه ای، ملی و محلی صورت می گیرد، می باید بر اساس بهترین و آخرین شواهد علمی موجود پایه ریزی شود و ضامن حفظ و پایداری دراز مدت ذخایر ماهیگیری و رساندن آن به سطحی باشد که متضمن بهره برداری مطلوب و حفظ ذخایر برای نسل های حال و آینده باشد. این هدف ها نمی باید جهت نیل به هدف های کوتاه مدت، نادیده گرفته شوند.

۱۶. کلیه نهادهای مسئول بهره برداری باید به منظور حفظ محیط زیست و رعایت جنبه های زیست محیطی حیات آبرزیان، اطمینان حاصل نمایند که شناورهای صیادی و سایر واحدهای فعال ذیربط تمهیدات لازم برای استفاده بهینه از سوخت و همچنین جلوگیری از ورود دیگر مواد آلاینده، که می تواند سبب آلودگی گردد، بعمل آمده و اقدامات و تمهیدات لازم در جهت کنترل و پالایش این موارد اعمال شود.

۱۷. ماهیگیری مسئولانه نیازمند برخورداری و دسترسی به داده ها و اطلاعات صحیح در مورد ذخایر و محیط زیست آبزیان است تا امکان سیاستگذاری صحیح و اعمال مدیریت بهینه را فراهم آورد. لذا باید اطمینان حاصل نمود که در تمامی ابعاد ماهیگیری، از جمله زیست شناسی، بوم شناسی، فن آوری، علوم محیط زیست، اقتصاد، علوم اجتماعی، آبرزی پروری و علوم تغذیه، تحقیقات لازم صورت گرفته و نتایج آن در اختیار عموم و دست اندرکاران قرار گیرد.
۱۸. سازمانها و نهادهای ذیربط باید جهت پیشبرد برنامه های مطالعاتی - تحقیقاتی و نیز تأسیس بانکهای اطلاعاتی و انجام فعالیت آموزشی و ترویج به منظور عمومی شدن فرهنگ ماهیگیری مسئولانه، اعتبار لازم را تأمین کنند.
۱۹. برداشت، جابجایی، توزیع آبزیان باید به نحوی انجام گیرد تا با آخرین معیارهای بین المللی و ضوابط و شرایط کشورهای مقصد از لحاظ صادرات هماهنگی کامل داشته باشد. در این ارتباط شیلات ایران بعنوان متوکی، هماهنگ کننده و برنامه ریز می بایست با همکاری سایر نهادهای ذیربط تصمیمات لازم را اتخاذ و اعمال نماید.
۲۰. تأسیسات و شرایط بهداشتی کلیه کارخانجات عمل آوری آبزیان می بایست هماهنگ با شرایط استاندارد بین المللی بوده تا ضمن ارتقاء و حفظ کیفی فرآورده های مختلف آبزیان گامی مؤثر در جهت صادرات اینگونه فرآورده ها برداشته شود.

واژه نامه

رفاه جانوران	Animal welfare, ۸،۵،۴۸
رویکرد قابلیت	Capability approach, ۳۶
کنوانسیون تنوع زیستی	CBD (Convention on Biological Diversity), ۲۷
آیین نامه اجرایی ماهیگیری مسئولانه	CCRF (Code of Conduct for Responsible Fisheries), ۲۹
کمیته ماهیگیری سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد	COFI (FAO Committee on Fisheries), ۲۷
رویکرد اکوسیستمی در ماهیگیری	EAF (Ecosystem Approach to Fisheries), ۳۰
بوم سازگان	Ecosystem, ۱۲
مناطق اقتصادی انحصاری	EEZ (Exclusive Economic Zone), ۴۱
اخلاق	Ethics, ۲،۱۰
سازمان خوار و بار و کشاورزی ملل متحد	FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations), ۶،۷،۱۷،۲۷
شیلات - ماهیگیری	Fisheries, ۱،۱۸،۱۹
ماهیگیری - صید	Fishery, ۲،۷
موجودات تغییر یافته (دستکاری شده) ژنتیکی	Genetically modified organisms, ۱۵،۱۷،۵۴
شورای بین المللی اکتشاف دریا	ICES (International Council for the Exploration of the Sea), ۳۷
سهامیه های قابل انتقال اختصاصی (شخصی)	ITQs (Individual transferable quotas), ۴۱
اخلاقیات	Morality, ۲،۳،۴،۵
فقر	Poverty, ۴۳،۴۸،۵۴
مسئولیت در مقابل زیست کره	Responsibility of biosphere, ۱۶
رویکرد معیشت پایدار	Sustainable livelihoods approach, ۳۱
ماهی گیری خرد	Small-Scale Fisheries, ۱۹
ذخیره دو کاشانه ای - ذخایر مهاجر مشترک	Straddling stock, ۲۷

TAC (Total Allowable Catch), ۴۱،۴۵	صید کل مجاز
Tagging, ۲۳،۵۴	علامت گذاری
Technology transfer, ۳۸	انتقال فناوری
Transitional problems, ۳۵	مشکلات انتقالی حاصل از انجام تغییرات
UNCED (The United Nations Conference on Environment and Development), ۷،۲۷	کنفرانس سازمان ملل متحد در مورد محیط زیست و توسعه
Uncertainties, ۳۴	عدم قطعیت
UNCLOS (The United Nations Convention on the Law of the Sea), ۷،۲۷	کنوانسیون سازمان ملل متحد در مورد قانون دریاها
World Health Organization (WHO), ۱۷	سازمان بهداشت جهانی
WSSD (The World Summit on Sustainable development), ۷	نشست جهانی توسعه پایدار